

SPRAWOZDANIE

DYREKTORA

C. K. WYŻSZEGO GIMNAZYUM
W BRZEŻANACH

za rok szkolny

1 8 7 7.

WE LWOWIE.

Nakładem krajowej Rady szkolnej.

1877.

RY. irw.

Sp. 11

De genetivi absoluti in Homeri Odyssea usu.

Genetivus qui dicitur absolutus inde sic appellatus est, quod sua forma ex nexu reliquarum sententiae partium quasi exclusus esse videtur. Classen Beob. über d. homer. Sprgebr. p. 160. Eius naturam facile intelliges, si usum participialium genitivorum accuratius observaveris. Participii enim vis est ea, ut, etiamsi formam nominis habet, verbi naturam semper retineat et genetivo, qui ex aliqua sententiae superioris parte pendeat, adiectum specie modo cum sententia primaria consocietur, quae additis temporis et causae rationibus distinctius definitur atque illustratur. Genetivus, ad quem participium pertinet, aut e verbo, quod genetivum exigit, aut ex adiectivo in quovis gradu posito, pronomine, praepositione, substantivo pendet. Itaque verba, quae genetivum requirunt, participiis additis clarius explanantur. Eiusmodi verba sunt, quae curam, moerorem, auditum significant. Cave putes participium temere vel explendi versus causa appositum esse; immo illud arcte cum genetivo cohaerens multum ad percipiendam poëticae orationis venustatem confert, velut Odys. γ 357: ἐς τὲ μὲν αἰεὶ οἴκῳ ἐν ἡμετέρῳ κηδέσκειτο παῖδός ἐούσης; τ 159: ἀσχαλλὰ δὲ πάσι βίσιον κατεδόντων; verbum παύσασθαι sequitur genetivus participio coniunctus, ut α 281; β 215, 264 — κλύω: γ 337; δ 505 — ἀκούω: α 289; β 220, 375; δ 728; λ 458; π 301; ρ 493; τ 419; σ 211. Multa exempla per Odysseam dispersa manifeste declarant participium cum genetivo iunctum in unam quasi notionem coalescere, ut δ 76: τοῦ δ' ἀγορεύοντος ζῶντο

ξανθὸς Μενέλαος; ζ 325: νῦν δὴ πέρ μευ ἄκουσον, ἐπεὶ πάρος οὐ ποτ' ἄκουσας ῥαισμένου; κ 221: Κίρκης ἔνδον ἄκουσα ἀειδούσης ὅπῃ καλῆ ἴστον ἐποιχομένης. Krüg. Di. § 47, 10, 7, 8, 9. Aliter sese res habet, cum ad genetivum participium, quod vocant praedicativum, accedit; tum utraque vox laxius secum cohaeret, praesertim post verba, ut ἀντάν: π 254; post verba copiae et inopiae, ut πλήθειν: θ 17; τ 207 — δευεσθαι: α 253; memoriae et oblivionis, ut ο 23: οὐκέτι μέμνηται τεθνηότος. Krüg. Di. § 47, 11, 14, 1. — Hic intimus participii cum verbo, ex quo pendet, nexus non tam clare apparet in notissimis illis locutionibus: Od. α 140; δ 56; η 176; ο 139: χαρίζομένη παρεόντων, quem genetivum Ameisius doctus ille Homericorum carminum interpretes ad α 140 partitivum vocat. Krüg. Di. § 47, 15, 5. Pariter positus est genetivus partitivus η 166: δόρπον δὲ ξείνῳ ταμίῃ δότω ἔνδον ἐόντων, ubi mente explendum est substantivum πραγμάτων vel aliud id genus. Krüg. Di. § 47, 42. Participialis genetivus cum eadem partitiva notione adhibitus reperitur φ, 183: ἐκ δὲ στέατος ἔνεικε μέγαν τροχόν ἔνδον ἐόντος, ubi e substantivo pendet; item ex adiectivis, ut υ 356: εἰδῶλων δὲ πλεόν πρόθυρον, πλειή δὲ καὶ αὐλῆ ἱεμένων ἐρεβόσδε; κ 72: ἐλέγγιστε ζῶντων; ο 229: ἀγαυότατον ζῶντων, quibus locis participium tamquam attributivum usurpatum est. Krüg. Gr. § 43, 2, 1. Haud raro genetivi cum participiis iuncti praepositiones consequuntur. Od. α 135: περὶ πατρὸς ἀποιχομένοιο; γ 77; θ 360: τῷ δ' ἐπεὶ ἐκ δεσμοῖο λύθεν κρατεροῦ περ ἐόντος; ι 484: ἐκλύσθη δὲ θάλασσα κατερχομένης ὑπὸ πέτρης; ι, 541; π 94: ἀέκητι σέθεν τοιοῦτου ἐόντος; τ 48; ψ 290: δαίδων ὑπο λαμπομενάων. Plurimis eiusmodi locis scriptores posteriores genetivo absoluto usi essent. Ii participiales genetivi, qui e pronomibus et substantivis pendent, genetivi absoluti iam formam habere videntur, velut Od. ν 22: μὴ τιν' ἐταίρων βλάπτει ἐλαυνόντων; υ 100: φήμην τίς μοι εἶσθω ἐγειρομένων; ω 507: ἀνδρῶν μαρναμένων ἵνα τε κρινόνται ἀριστοι, quos grammatice partitivos nuncupat, Attamen nemo dubitat, quin participiis exprimentur ea, quae legenti maximi momenti sint. Haec in patrium ser-

monem convertenti non participiis reddenda, sed in enuntiata secundaria resolvenda sunt; participia enim ἐλαυρόνων, ἐγειρομένων, μαρναμένων praeterquam quod e pronominiibus pendent, procedente narratione sententiarum nexum, temporis causae aliorumque rationem exhibent. Id potissimum ad eos genetivos participiales spectat, qui substantiva sequuntur. Exemplum, quod legitur υ 92: τῆς δ' ἄρα κλαιούσης ἔπα σύνθετο δῖος Ὀδυσσεύς, documento esse potest, participium κλαιούσης, quod una cum genetivo e substantivo ἔπα pendet, non solum, quid factum sit, sed etiam temporis ratione habita indicare ei, qui legat, Ulixen iam noctu questum uxoris audisse. In enarrandis rebus non modo ratio temporis, sed etiam causae respiciatur necesse est, ut Od. μ. 203: τῶν δ' ἄρα δεισάντων ἐκ χειρῶν ἔπτει' ἔρετμα, quo in exemplo enucleando nemo negabit genetivum τῶν δεισάντων e voce χειρῶν pendere, dein vim participiī ea conditione plane intelligi posse, si praeter temporis momentum etiam causalem nexum agnoscas: nam terror magnus causa erat, ob quam remi manibus eorum exciderunt. Similia exempla permulta adferri possunt; in eis complures inveniuntur loci, quibus tam leviter cohaerent genetivi cum substantivis, ut re vera genetivi absoluti haberi possint. Equidem eos genetivos absolutos ducere non audeo. Quamobrem afferam nonnullos tantum eorum, qui in legendis Odysseae libris permulti reperiuntur: α, 24, 408; β 30; ε 61, 316, 432, 478; ι 166, 390, 442; κ 123, 556; λ 194, 417, 606; μ 46, 249, 265, 440; ξ 60, 144, 412; π 92; ρ 490; τ 204, 208, 440; φ 183; χ 38, 309, 329; ψ 41, 147, 206; ω 100, 185, 346, 534.

Inprimis notandi sunt loci, quibus participia etiam sine nomine ullo usu veniunt, ita quidem, ut e superioribus vel nomen vel pronomen aliquod subiecti loco mente explendum sit. Talem meri participiī usum per anacoluthiam esse dixerim, qua poëta utitur, ut participium in genetivo positum maiore vi efferat. Hic manifesta genetivi absoluti vestigia conspicimus, ut ζ 155—57: μάλα πού σφισι θυμός

λαίνεται, λευσσόντων τοιόνδε θάλας χορὸν εἰσοιγεύσαν; ι 257: ἡμῖν δ' αὖτε κατακλάσθη φίλον ἦτορ δεισάντων φθόγγον; ι 459: τῷ κέ οἱ ἐγκέφαλός γε διὰ σπέρος ἀλλυδίς ἀλλήθι φεινομένου βραίοιτο; ξ 527: χαῖρε δ' Ὀδυσσεύς ὅτι βᾶ οἱ βιότου περικῆδετο νόσφιν ἔοντας; ρ 232: πολλὰ οἱ ἀμφὶ κάρη σφέλα ἀνδρῶν ἐκ παλαμῶν πλευραὶ ἀποτρίψουσι δόμον κἄτα βαλλομένοιο; γ 18: δέπας δέ οἱ ἔκπεσε χερσὶς βλήμενοιο.

Ex eis, quae exposuimus, luculenter apparet, genitivum, quem vocant absolutum, separatam enuntiati partem efficere ed ad copiosius subtiliusque describendas res, quae multum ad intelligendam primariam sententiam conferant, inservire.

Genetivus absolutus raro apud Homerum invenitur propter simplicem poëticae orationis compositionem. Saepissime usurpatur notione temporali et causali, hic illic fungitur vice enuntiati conditionalis et concessivi. Itaque genetivorum absolutorum, qui in Odyssea leguntur, copia in quattuor, ut his verbis utar, ordines digeri potest.

I. Genetivus absolutus obtinet locum enuntiati temporalis servato librorum ordine in his versibus:

α 16; λ 248: περιπλομένων ἐνικυτῶν, volventibus annis i. e. conversione annorum.

α 404: Ἰθάκης ἔτι ναυστοώσης, quamdiu Ithaca habitatur i. e. exsistit. cf. Ameisii ed app. p. 29 ad h. l.

β 428: ἀμφὶ δὲ κύμα μεγάλ' ἴαχε νηὸς ἰούσης, navi procedente.

δ 19: ἐξάρχοντος sc. αἰδοῦ, cum canere incepisset.

ε 287: ἐμεῖο μετ' Αἰθιοπέσσην ἔοντας, cum apud Aethiopus essem. — Hic etiam causa involvitur: nam nisi Neptunus abfuisset, non potuissent dei aliter de Ulixē statuere.

ι 551: μῆλων δαιομένων, divisus ovibus κ 470: τ 153; ω 143: μηνῶν φθινόντων, mensibus exactis.

λ 295; ξ 294: περιτελλομένου ἔτους, transacto anno.

ξ 8, 450: ἀποιχεμένοιο ὄνακτος, absente domino.

ξ 162; τ 307: τοῦ μὲν φθίνοντος μηνός, τοῦ δ' ἰσταμένοιο, cum praesens mensis finitur, proximus vero incipit.

475: Βορέαο περόντος, cum aquilo flare cessavisset
cf. Ameisii ed. app. ad h. l.

π 373: τούτου γε ζώντος, donec ille vivit.

π 439: ζώντος γ' ἐμέθεν καὶ ἐπὶ χθονὶ θερκομένοι, dum
vividus sum et in terra lucem video.

τ 519: ἔαρος νέον ἱσταμένοι, vere appetente i. e. cum
ver incipit.

υ 25: πυρός αἰθομένοι, igne ardente.

υ 232: σέθεν ἐνθάδ' ἔόντος, te hic praesente.

υ 312: μῆλων σφαζομένων οἴνοιο τε πινομένοι καὶ σίτου, cum
oves caeduntur et vinum exhauritur.

φ 395: ἀποιχομένοι ἄνακτος, absente domino.

ω 88: ἀποφθιμένου βασιλῆος, mortuo rege.

ω 535: θεᾶς ὅπα φωνησάσης, cum dea vocem emisisset.

II. Tantum uno loco genetivus absolutus pro condi-
tionali enuntiato positus est: α 390: καὶ κεν τοῦτ' ἐθέλωμι
Διὸς γε διδόντος ἀρέσθαι, si Juppiter concedat.

III. Concessivi enuntiati loco exhibetur his quattuor
locis:

δ 717: πολλῶν κατὰ οἶκον ἔόντων, etsi multae (sc. sellae)
domi erant.

ι 405: ἢ μὴ τίς σευ μῆλα βροτῶν ἀέκοντος ἐλαύνει; num
quis mortalium te invito oves aufert?

π 275: σὸν δὲ φίλον κῆρ τετλάτω ἐν στήθεσσι κακῶς πάσχοντος
ἐμεῖο, quamvis ego aegre feram.

τ 489: οὐδὲ τρέφου οὔσης, σεῦ ἀρέξομαι, neque a te, quam-
quam nutrix es, manus abstinebo. Genetivus τρέφου οὔσης
est simul appositio, ad genetivum σεῦ, qui e verbo ἀπέχομαι
pendet, pertinens, participium vero οὔσης negationi οὐδέ
postpositum semper habet vim concessivam. Cf. Krüg.
Gr. §. 56, 13, 2.

IV. Genetivi absoluti, in quibus causa sententiae
primariae inest, sunt hi:

δ 393: οἴχομένοι σέθεν, cum profectus esses.

ρ 296: ἀποιχομένοι ἄνακτος, quod dominus profectus est.

σ 268: ἐμεῦ ἀπονόσφιν ἐόντος, quod procul ero i. e. quoniam longe domo abero.

τ 19: πατὴρ ἀποιχομένοιο, quod pater abest.

τ 39: πυρὸς αἰθομένοιο, igne ardente.

τ 195; ω 272: πολλῶν κατὰ οἶκον ἐόντων, quod multis rebus domus affluebat.

τ 207: τηκομένης δ' ἄρα τῆς χιόνος, nive dilabente.

υ 218: υἱὸς ἐόντος, cum filius vivus sit.

φ 70: ἀνδρὸς ἀποιχομένοιο, marito absente i. e. cum maritus profectus longe absit.

Jan Brandt.

Cel nauki języków klasycznych w gimnazyach,
tudzież objaśnienie zasad dydaktycznych przyjętych i
zastosowanych przy nauce tychże języków.

Skreślił

W. Pałowski.

*„Qualibus pubem sibi format ipsa
Moribus, tales habitura res est
Publica cives.“*

Temi słowy wyraża się o wychowaniu młodzieży wielki nasz Konarski; i zupełnie słusznie. Jakie bowiem wychowanie — tacy i obywatele. Prawda ta aż nadto stwierdzona jest historją, która przedstawiając właśnie obraz rozwoju ludzkości niezliczone w tym względzie daje nam przykłady. I tak rozpatrując się w dziejach starożytnych Rzymian spostrzegamy, że państwo Rzymskie za czasów rzeczypospolitej doszło do najpiękniejszego rozwoju, albowiem właśnie wtedy wychowanie młodzieży i nauka miały u Rzymian pewną wytkniętą drogę. Cele narodowe, polityka, potrzeby życia praktycznego, język i literatura grecka nadawały wychowaniu młodzieży pewny i stały kierunek. Gdy zaś za czasów cesarstwa wychowanie kierowane celami materialnymi i pożytkiem osobistym, nie polegało na gruncie moralnym i religijnym, to głównie ono wydając złych obywateli spowodowało i przyspieszyło ruinę i ostateczny Rzymu upadek. — Jak ważnym czynnikiem jest wychowanie nie tylko w życiu każdego człowieka, ale i całego społeczeństwa, poznano to także i w średnich wiekach, aż nareszcie w naszym stuleciu doszła ta idea do zupełnego rozwoju, dzisiaj bowiem oświata

i nauka stała się hasłem u każdego narodu, a wykształcenie umysłowe niezbędnem dla każdego człowieka. Nie dziw więc, że w naszych czasach wiele mężów wychowaniem młodzieży żywiej jak kiedykolwiek przedtem zajmuje się, tudzież zastanawia się nad pytaniem, jaka ma być szkoła dla młodzieży i co powinno stanowić podstawę jej wychowania.

Już w połowie średnich wieków okazuje się język łaciński w szkołach jako filar całego wychowania. Narody Europejskie przyjęły go jako skarbnicę plodów ducha klasycznych narodów w spuściźnie od Rzymian. Pod cieniem języka łacińskiego więc rozrosła się idea humanitarna i znalazła potem podczas reform swe dopełnienia i w języku greckim. Tak więc były klasyczne języki, łaciński i grecki aż do końca przeszłego wieku nie tylko podstawą ale wyłącznym celem wychowania młodzieży. Później atoli nowe wynalazki i odkrycia w dziedzinie nauki, żądały i przemiany w sposobie wychowania; przeto więc powstały nowe zdania, mianowicie aby rozbudzać samowiedzę umysłową młodzieży za pomocą piśmiennictwa nowszych języków i nauki przyrodniczej, nie zaś jak dotąd przez naukę języków klasycznych. To nowe dążenie w sposobie wychowania nazwano realizmem, pod którym podciągnięto nie tylko wiadomości realne, ale w ogóle wiadomości dotyczące zaspokojenia potrzeb życia. Tak więc powstała walka zdań, która w historii pedagogii zowie się walką humanizmu z realizmem.

Walka ta była tem sroższą, o ile zwolennicy jednego i drugiego systemu wychowania wpadali w ostateczne skrajności. Podczas gdy bowiem zwolennicy humanizmu trzymając się dawnego systemu utrzymywali, że tylko nauka języków a mianowicie języków klasycznych, greckiego i łacińskiego nadaje człowiekowi prawdziwe wykształcenie tak zwane formalne czyli idealne, rozwijając zupełnie jego ducha i umysł, realisci przeciwnie uważali dawną szkołę za zupełnie wsteczną i starali się zaprowadzić takie szkoły, któreby wyłączając zupełnie języki klasyczne z swego zakresu nauki,

zajmowały się li tylko naukami realnemi, jak matematyką, fizyką, historją a wreszcie nowszymi językami. Ta walka zdań jeszcze i w naszych czasach zupełnie nie ustała, i chociaż w szkołach naszych gimnazjalnych wskutek nowej reorganizacji w r. 1849 zostały te dwa przeciwne kierunki niejako pogodzone i zjednoczone, zawsze jednak dają się słyszeć narzekania z wielu stron, do czego ta greka i łacina, do czego to dręczyć młodzież tymi językami, które im się do niczego nie przydadzą i tylko im daremnie drogi czas zabierają, któregoby można do nauczania czegoś w życiu pożyteczniejszego użyć. Słyszając tedy codziennie prawie w naszych czasach materializmu podnoszenie takich kwestyj, tem interesowniejszem będzie zastanowić się najprzód nad tem, jaki cel ma nauka języków klasycznych w gimnazjach, a dalej, jakie są główne zasady dydaktyczne tejsze nauki przyjęte i zastosowane w gimnazjach austr. według planu organizacyjnego z roku 1849.

I.

Cel nauki, nauki języków klasycznych w gimnazjach, jest w planie organizacyjnym zaraz w §. 1. tak określony: „*Zweck der Gymnasien ist eine höhere allgemeine Bildung unter wesentlicher Benützung der alten klassischen Sprachen und ihrer Literatur zu gewähren.*“ Widzimy więc z tego, że nauka klasycznych języków i ich literatur jest prawie wyłącznym celem gimnazjów, aby przez nią podać młodzieży wyższe ogólne wykształcenie. Chodzi teraz oto, co mamy rozumieć przez to wyższe ogólne wykształcenie.

Pojęcie ogólnego czyli formalnego wykształcenia jest zupełnie przeciwne pojęciu realnego czyli praktycznego wykształcenia. Albowiem podczas gdy kształcenie praktyczne ma na celu tylko potrzeby życia codziennego, odpowiada przeciwnie kształcenie ogólne zupełnie idei ludzkiego życia;

jest ono bowiem co się tyczy formy rozwinięciem wszystkich sił i zasobów duchowych, a co do treści wykształceniem do wszystkiego co życiu duchowemu znaczenia piękności nadaje. Dla tego też nazywa się to wykształcenie także *humanitarném*, albowiem dąży do pełnego i harmonijnego rozwinięcia się istoty ludzkiej. Prawdziwe więc humanitarne wykształcenie ma daleko większą wartość w porównaniu z praktycznym, albowiem nie tylko pojedynczego człowieka ale i całego narodu znaczenie a nawet powodzenie materialne polega właśnie głównie na wykształceniu humanitarném. Bo gdyby przyszło do tego, żeby materialne stosunki ostatecznym celem i przewodnią ideą stały się narodu, żeby w publiczném życiu, w urzędzeniu zakładów wychowania młodzieży tylko na korzyść materialną zwracano uwagę, wtedy by musiały tak pojedyncze jednostki jak i całe narody zrzec się najszlachetniejszej części swej istoty, swego związku z światem wyższym, godności człowieczeństwa, stanowiska w historii a nawet rozkwitu swego materialnego powodzenia — swego dobrobytu. Naród bowiem który uważa i ceni swoje przeznaczenie, który wszystko co piękne i wzniosłe, który umiejętność i naukę dla niej samej poważa i pielęgnuje, otrzymuje zarazem z wyższemi dobrami ducha także i niższe materialne; przeciwnie naród u którego zapanuje ciągle ubieganie się o materialne dobra, u którego pieniądz i bogactwa stają się bóstwem, do których osiągnięcia on żadnych środków, żadnych ofiar nie szczędzi, u którego ta zgnilizna aż wewnątrz ciała dostawszy się najlepsze jego soki toczy, u takiego narodu prędzej czy później wraz z jego doskonałością i cnotą upada bezwątpienia i jego dobrobyt. Aby przeto życie tak pojedynczych ludzi, jako też i ogółu było czerstwem, wolnem, silnem, by się do wszelkiej doskonałości rozwinąć mogło, potrzeba mu przedewszystkiem wykształcenia ogólnego, humanitarnego. Zupełnie tedy trafną definicją wykształcenia humanitarnego podaje uczony badacz kla-

sycznych języków Seyffert. Wykształcenie humanitarne (formalne) — mówi on, — jest to przede wszystkim wykształcenie ducha, przez które dopiero organy poznania, myślenia i działania należycie rozwijają się; również jest ono także i praktycznym wykształceniem do życia codziennego, które nie na wiedzy, ale na duchowej sile polega.“

I to właśnie wykształcenie humanitarne, to uzdolnienie umysłowe można tylko przez dokładną naukę jakiegoś języka, jakiejś mowy nabyć. Mowa bowiem — jak powiada M. Luther — jest to pochwa, w której nóż ducha jest ukryty, skrzynią, w której ten klejnot jest przechowany.¹⁾ Mowa jest niejako wyrazem wewnętrznego życia człowieka, ona przedstawia mu jego czynności w pewnych obrazach i przyprowadza jego marzenia i myśli do samowiedzy; ona żywi szlachetne uczucia w człowieku i udziela je drugim, ona rozbudza w sercu zapał do sławnych czynów, ona wreszcie jest kluczem do skarbów ducha innych narodów, do ich myśli i zapatrywań. Przeto z nauką języka (mowy) zaczyna się wszelkie umiejętne poznanie, a w formach języka przedstawia nam gramatyka żywo wszelkie formy sądów i wniosków. U ludzi więc, którzy nie uczyli się gramatyki, znachodzimy brak precyzji w wysłowieniu się, tudzież niepewne, nie jasne, a czasem nawet bezmysłne wyrazy i zdania, tak że trudno je zrozumieć.²⁾

Chodzi więc teraz o to, który też język, która mowa jest najodpowiedniejszą, aby uczać się jej nabyć prawdzi-

1) *Die Sprache ist die Scheide darin dieses Messer des Geistes steckt, Sie ist der Schrein, darin man dieses Kleinod trägt.*

(*Martin Luthers Briefe.*)

2) Pięknie bardzo przedstawia korzyści z nauki gramatyki Herder, (Sophraniseus str. 14). Gramatyki — mówi ten uczony filozof — musi się każdy człowiek uczyć, albowiem gramatyka jest filozofią mowy, a mowa jest ogółem wszystkich ludzkich pojęć. Gdy się więc uczymy jakiegoś najdoskonalszego języka gramatyki, to jest logiki i filozofii ludzkiego ducha, to tem lepiej zatrzymujemy je jako środek do porządku i dokładności.

wego wykształcenia humanitarnego. Niejeden złatwością odpowiedziałby na to, że najodpowiedniejszą byłaby mowa ojczysta. Istotnie najbliższą dla nas jest mowa ojczysta, która jako taka jest dla nas najprzyjemniejszą i najszlachetniejszą, i bez wątpienia zasługuje na to, aby nią każdy dokładnie i rozumnie władać się nauczył. Jednak mowa ojczysta właśnie dla tego, że jest nam nadto blizką, że jest — jak jeden uczony trafnie wyraża się — kość z naszych kości, że jest subiektywną a nie obiektywną, nie może mieć takiego wpływu na rozbudzenie sił duchowych w człowieku jak języki obce. Wprawdzie bowiem i język ojczysty nadaje umysłowi naszemu możność od pojęć zmysłowych do oderwanych, od szczegółu do ogółu wznieść się, ale ponieważ formy języka ojczystego każdy człowiek niejako by z mlekiem macierzyńskim wyssał, i ponieważ ich bez żadnych prawideł niejako instynktowo tylko używa, przeto nie podaje on tego duchowego ćwiczenia umysłowi, jak to właśnie dają języki obce. Wypływa tedy z tego konieczność, by do wykształcenia humanitarnego użyć naukę języków obcych. Łatwo jednak nasuwa się tutaj myśl, że w tym celu na największą zasługują uwagę nowsze języki obce jak np. romańskie - włoski, francuzki i t. d., których możnaby zarazem i w życiu praktycznem użyć. Jednak gdy się bliżej nad tem zastanowimy, przekonamy się, że bardzo wiele jest przyczyn, które nam dowodzą, że tylko języki klasycznej starożytności, jakimi są język łaciński i grecki, są do tego zupełnie odpowiednie. Co się tyczy bowiem nowszych języków, to najpierw uczucie nasze nieraz nadto gorący i stronniczy niejako bierze w nich udział, a w nadziei skorych plodów, który one obiecują przybiega za prędko i bez zastanowienia się należytego do celu. Następnie obce nowsze języki są podobnie ojczystemu językowi w nieustającej zmianie i ruchu, a przeto tak jak ten niestały i ciągle mieniający się obraz nie pozwalają dokładnie ich właściwości i ich zarysów zbadać. Wreszcie i gramaty-

ka żyjących języków ma zwyczajnie za zadanie, by tylko ustnie dobrze się jakimś językiem wysłowić nauczyć, nie zważa zaś na treściwe poznanie form, przez co uczy nas tylko mówienia językiem narodu, nie prowadzi zaś do poznania jego duchowych wynalazków i odkryć, które zresztą i tak w zakresie wykształcenia europejskiego są prawie u wszystkich narodów wspólne i podają nam tylko myśli naszym zupełnie podobne, ba nawet często zupełnie te same tylko innemi słowami wyrażone. Zupełnie inaczej ma się rzecz z językami klasycznymi łacińskim i greckim. Najpierw wprowadzają one nas w świat zupełnie nowy i sprawiają, że otoczeni zewsząd obcą nam starożytnością zapominamy o teraźniejszości, tak jak wędrowiec w nowoodkrytych ulicach miasta Pompei. W nich to napotykamy zwyczaj, społeczne urządzenia i obyczaje, które zupełnie od teraźniejszych się różnią; w nich przedstawia nam się nowy pogląd na życie, nowy sposób myślenia, a wszystko to jako nowy wynalazek rozszerza nasz zakres umysłowy widzenia i nadaje mu wolny wszechstronny kierunek.

Następnie drugą niejako zaletą języków klasycznych jest to, że ich tryb rozwoju już przed wieloma wiekami ustal i one nam się w zupełnem wykończeniu przedstawiają. Podczas gdy bowiem żyjące języki ciąglej ulegają zmianie i nie mają ściśle ograniczonego okresu literatury, przedstawiają się nam klasyczne języki jako martwe bez żadnej zmiany i uzupełnienia, a ich literatura jak wykończony przedmiot, którego istotę może pilny badacz starożytności od pierwszych początków do jej najwyższego szczytu rozwoju i odtąd znowu na dół aż do zupełnego ich upadku rozważać.

Trzecią dalej zaletą starożytnych języków jest ta okoliczność, że można je bez wątpienia w zoro wymi językami świata nazwać, w których okazuje się do jakiego stopnia doskonałości siła ducha ludzkiego dojść może, której po tylu stuleciach żaden inny język nie osiągnął. W nich

to napotykały bogactwo słów i wyrazów, ogromny zasób form, partykuł i zwrotów językowych, którymi mogły starożytne narody wszystkie nawet najsubtelniejsze rzeczy świata zmysłowego wiernie w piśmie oddać, pojęcia nawet najogólniejsze zupełnie naturalnie i naocznie przedstawić, nareszcie wszystkie utwory fantazji ludzkiej w pięknych i zupełnie udanych obrazach uzmysłowić. Do dziś dnia podziwiamy tę od nikogo nieosiągniętą prawidłowość w formach i w tworzeniu słów, ten stały porządek w budowie zdań i okresów, tę jasność i dokładność w rozwijaniu najrozmaitszych myśli, wskutek czego nawet i najzawikłańsze rzeczy w jasnym świetle nam się przedstawiają. Nigdy nie napotykały tam jednostajności i ciężkości w stylu, ale przeciwnie wszędzie największą łatwość i zmianę pewną, dowolną przedstawieniu.

Podziwienia godny jest także ten rytm, i ta dźwięczność języków klasycznych, zapomocą których harmonijnie składając słowa w całość, każdy przedmiot i każdą czynność ducha wiernie przedstawiają.

Nareszcie czwartą niejako zaletą języków klasycznych jest ich literatura, pełna najwspanialszych plodów, pełna mistrzowskich dzieł rozmaitej treści, które od najuczestniejszych mężów każdego stulecia i wieku były czczone i podziwiane. Nie miejsce tutaj wprawdzie przytaczać zdania wielu uczonych mężów, najgłębszych myślicieli ludzkości jak Kauta, Schellinga, Herdera, Goetego, Schillera, Thiersa i innych; jednak dla dowodu przytoczymy tu zdanie sławnego filozofa Hegla, który tak wyraża się o dziełach starożytnych pisarzy: *„Den edelsten Nahrungsstoff und in edelsten Formen, die goldenen Aepfel in silbernen Schalen enthalten die Werke der Alten. Wir sollten die Sprachen der Alten gründlich studieren und sie uns geläufig machen, um ihre Werke in dem möglichsten Umfang aller ihrer Seiten und Vorzüge geniessen zu können.“* Również pięknie wyraża się także Schiller ów geniusz w literaturze niemieckiej: *„Ich lese jetzt fast nichts*

als Homer; die Alten geben mir wahre Genüsse. Zugleich bedarf ich ihrer im höchsten Grad, um meinen eigenen Geschmack zu reinigen der sich durch Künstlichkeit und Witzelei sehr von der wahren Simplizität entfernt." — Istotnie już sam sposób przedstawienia rzeczy u starożytnych klasyków zasługuje na szczególną uwagę. Podczas gdy bowiem sprawiedliwie zarzucają większej części nowszych pisarzy zbyt wielką subiektywność, zbyt podnoszenie własnego uczucia i fantazji, która się w rozwlekłych formach przedstawienia objawia i do jednostronności i wygórowania pobudza, spostrzegamy w dziełach starożytnych klasyków ścisłą obiektywność, w skutek której to oni swej indywidualności nigdy nie objawiają, ale rzeczy plastycznie tak jak są w istocie bez wygórowanego zachwycenia przedstawiają, przez co właśnie powstaje ta równowaga między formą a materją. Słusznie wprawdzie podziwiamy Dantego, ojca włoskiej poezji w jego Boskiej komedji, słuchamy z zachwyceniem pieśni Torkwata Tassa o Jerozolimie wyzwolonej, lub Klopstoka Messiad'y a Ballad Mickiewicza; ale drugiego takiego jońskiego śpiewaka Homera nie wydały dotychczas tysiące lat. Homer do dziś dnia w tym obszernym okresie literatury niema następcy; jego Iliada i Odysea jest najwierniejszym przedstawieniem piękna, najczystszy wyraz najgłębszych ludzkich uczuć. Kłaniamy wprawdzie czoło przed takim geniuszem jakim jest Schakespear lub jego naśladowcy Goethe i Schiller w dramacie, którzy w swoich utworach najgłębsze tajemnice ducha i przyrody wiernie i dokładnie nam objawiają, a jednak starożytni dramaturgowie jak Aeschylus, Sophokles i Euripides mogą się nie tylko z nimi równać, ale w niektórych rzeczach jak mianowicie w mistrzowskim przedstawieniu affektów i uczuć ludzkich, osiągnęli oni najwyższego szczytu doskonałości. Również i w liryce miała starożytność niezrównanych prawie pisarzy. U Rzymian zajaśniali przedewszystkiem Wirgili, który w swoim narodowym eposie Eneidzie powstanie i początek Rzymu,

jakoteż jego późniejszą świetność przedstawił; dalej Horacy wenuziański poeta, który oryginalną swą satyrą i cudnymi odami odznaczył się; nakoniec Owidiusz, którego Przemiany i Elegie jakoteż i inne prawdziwie genialnie napisane utwory od wielu były czytane i podziwiane. Tych wszystkich pisarzy dzieła miały wielu wielbicieli i naśladowców, którzy jednak im bardziej się do nich przybliżyć chcieli, tem bardziej wielką różnicę jaka między temi a ich utworami zachodziła poznawali. — Następnie w krasnomowstwie jak sławnych mężów wykazuje nam starożytność. Demosthenes, którego mowy Filip macedoński więcej się obawiał, jak całej siły i potęgi Ateńczyków, lub Cycero, którego słowo było obroną niewinności ale także postrachem dla złoczyńców i zdrajców ojczyzny — są w sztuce krasnomowstwa pierwszymi gwiazdami i w ogóle pierwszymi niezrównanymi rzecznikami całej ludzkości. Przeto dzieła ich po dziś dzień służą niejako za wzór tym, którzy się w krasnomowstwie kształcić chcą, a sławni angielscy polityczni mowcy jak Pitt, Fox, Brougham, lub kaznodzieje jak Rheinhard, Schleiermacher, którzy swą ognistą siłą słowa wszystkich czarowali, kształcili się właśnie na niezrównanych wzorach starożytności.

Dalej co się tyczy filozofii, to ta wprawdzie w przeciągu stuleci doszła do ogromnej doskonałości wykazując nareszcie takich głębokich myślicieli jakimi są Leibnitz, Kant, Fichte, Schelling i inni; jednak przedstawiciele starożytnej filozofii jak sławny Plato, który w swoich wzniosłych dialogach do świata nadzmysłowego w krainę wiecznej prawdy piękna i dobra uniał wznieść się, lub taki Aristoteles, który swoim genialnym duchem był w stanie objąć cały ogrom wiedzy ludzkiej, są niejako kluczem do nowszej filozofii i będą nim zawsze na całą przyszłość. Następnie co się tyczy dziejopisarzy, to wprawdzie nowsza literatura europejska ma przedstawicieli, którzy swem żywym i przyjemnym przedstawieniem rzeczy, swym jasnym i politycznie pewnym poglądem na świat, nawet najostrzejszym wymaganiom do-

brego smaku zadość czynią jakimi są dziejopisarze: Gibbon, Hume, Niebhur, Robertsohn, Schlosser, Momsen i inni. Jednak ci wszyscy byli głębokimi znawcami starożytnej literatury i kształcili się właśnie na wzorach starożytnych pisarzy. Albowiem zawsze jeszcze taki wierny w przedstawieniu dziejów historycznych Herodot, poważny, treściwy i praktycznie wszystko rozważający Thucydides, jasny, przyjemny i biegły w stylu Ksenophon, nareszcie świadomy usposobienia ludzkiego Sallusty lub bogaty w myśli a ubogi w słowa Tacyt, są pisarze, których dzieła po dziś dzień czytane i podziwiane bywają i jako niezrównane i od nikogo nie przewyższone nam się okazują. — Nakoniec, jeżeli zwrócimy naszą uwagę na dzieła Pythagorasa, Archimedes, Euclid, Eratosthenesa i t. p. którzy w Geografii, Matematyce i w naukach przyrodniczych podali pierwsze i najgłówniejsze prawidła, to widzimy z tego, że czcigodna starożytność Greków i Rzymian była, jest i bez wątpienia pozostanie niejako wzorem dobra i piękna po wszystkie czasy i dla wszystkich narodów, a jako taka już zasługuje bez wątpienia aby się nią gorliwie zajmowano, nie wspominając już nawet o jej praktycznych korzyściach dla teologa, prawnika, historyka, filozofa, przyszłego lekarza i w ogóle dla każdego człowieka jakiegokolwiek stanu.

Zrobiwszy ten krótki przegląd znaczenia i ważności nauki języków klasycznych, już z tego widzimy, że zupełnie słusznie postąpiła sobie komisja, układająca zarys organizacyjny dla gimnazjów austriackich, gdy jako podstawę wykształcenia młodzieży w gimnazjach przyjęła naukę języków klasycznych i ich literatur. Jeszcze bardziej jednak o słuszności tej prawdy będziemy się mogli przekonać, jeżeli się zastanowimy bliżej nad zasadami dydaktycznymi, jakie są przyjęte i zastosowane w planie organizacyjnym gimnazjów austriackich przy nauce języków klasycznych, to jest jeżeli zbadamy metodę, podług której nauka języka łacińskiego i greckiego w gimnazjach udzielaną być zwykła.

II.

Przystępując do nauki języka łacińskiego lub greckiego zaczynamy najprzód od gramatyki, a mianowicie od główniejszych form deklinacji i koniugacji w połączeniu z uczeniem się na pamięć ważniejszych słówek potrzebnych do tłumaczenia, które zaraz z początku przerabia się z uczniami z łaciny lub greki na język ojczysty i odwrotnie. Następnie, gdy już uczniowie mają dostateczną znajomość i biegłość w formach, bierzemy jeszcze nieodmiennie części mowy i zaczynamy tworzyć zdania najprzód pojedyncze, a potem złożone. Dalej powtórzywszy to wszystko dokładnie, bierzemy wyjątki z regół tudzież nieregularne formy i główniejsze prawidła z Etymologii t. j. z nauki o tworzeniu się wyrazów mowy, co wszystko zaraz praktycznie zastosowujemy w tłumaczeniu odnosząc się ciągle do prawideł odpowiednich gramatyki. Dalej przystępujemy do nauki budowy zdań, to jest do składni; równocześnie dajemy uczniowi już klasycznego przystępnego autora do rąk, zastosowujemy do tego ciągle wszelkie prawidła gramatyczne i każemy robić tłumaczenie na język ojczysty, dosłowne jeszcze wprawdzie, jednakowoż duchowi języka ojczystego odpowiednie. Przeto rozszerzamy zasób słówek u ucznia a zarazem obznajmiamy go z niektórymi ważniejszymi wiadomościami geograficznymi i historycznymi świata starożytnego. — Nakoniec bierzemy jeszcze z gramatyki wyższą składnię to jest o użyciu i znaczeniu części mowy, a zrobiwszy jeszcze krótki przegląd metryki czyli budowy wierszów tudzież uszykowania wyrazów w zdaniach i budowy periodów, kończymy gramatykę, zastosowując zawsze pojedyncze prawidła gramatyczne przy czytaniu jakiegoś odpowiedniego klasycznego autora. Gdy

więc tak uczeń posiada dokładną znajomość wszystkich prawideł gramatycznych i ma dostateczny zasób potrzebnych słówek, przystępujemy już do trudniejszych rzeczy. I tak rozważamy jaka różnica zachodzi między przedstawieniem poetycznym a prozaicznym, również dochodzimy, jaki jest plan, cel i przewodnia myśl jakiegoś utworu, wyszukujemy i podziwiamy miejsca wzorowe co do piękności formy a przy tłumaczeniu zastanawiamy się nad podobieństwem i różnicą między językiem klasycznym a językiem ojczystym.

Tak tedy postępując przy nauce języka łacińskiego lub greckiego bez wątpienia siły duchowe przy tém ciągłym ćwiczeniu daleko prawidłowiej i wszechstronniej rozwijają i uszlachetniają się, jak przez każdą inną naukę. I tak najpierw obudza się refleksya t j. zastanawianie się nad rzeczą, przede wszystkim atoli wzmacnia się pamięć. Gdy bowiem rozum taką niezliczoną ilość form i prawideł językowych, słów i sposobów mówienia obejmuje, gdy raz do danego słowa odpowiednią myśl, to znowu do danej myśli odpowiednie słowo, lub gdy do jakiegoś wyrazu lub zwrotu języka ojczystego odpowiedni wyraz w języku klasycznym i odwrotnie wyszukuje, przez te ciągłe ćwiczenie otrzymuje pamięć taki stopień doskonałości, że jej poznanie objawia się pewną stałością, dokładnością i łatwością. Następnie rozbudza, ćwiczy i wykształca taka nauka myślenie. Myślenie bowiem objawia się w mowie, a mowa jest niejako wyrazem myślenia. Im więc doskonalszym jest jaki język, tém doskonalszemi są także i zasadnicze formy w których się rozum kształcić może; im staranniej gramatyka prawidła jakiegoś języka w pewnym porządku objawia, tém głębiej wprowadza ona niejako jakby naturalna logika w konieczne zasady myślenia. I tą własnością mogą poszczycić się najbardziej języki klasyczne. Ścisła ich prawidłowość daje młodemu umysłowi sposobność ćwiczenia się przez połączenie kilku podobnych własności językowych w jedno wyobrażenie w tworzeniu stałych pojęć; dalej przez zastosowanie

prawideł gramatycznych do szczególnych wypadków, albo przez podciąganie pewnych zwrotów językowych pod prawa gramatyczne, nabywa uczący się biegłości w tworzeniu sądów logicznych myślenia; nareszcie także i zdolność w tworzeniu wniosków logicznych wydoskonala się do wielkiego stopnia, gdy to co nieraz w dziele klasyka przemilczonem zostało, uzupełnia się lub w miejscach zawikłanych i niejasnych myśl prawdziwą wyszukuje się.

Czytając więc z rozwagą książkę łacińską lub grecką, przymuszony jest człowiek przy całym pozorze biernego tylko czytania, nieustannie utrzymywać w czujności i czynności sąd i wszystkie swoje władze umysłowe i zachowuje się przy takowej zupełnie czynnie i twórczo. — Nie mniejszy też wpływ wywiera nauka klasycznych języków na uszlachetnienie i wzmocnienie fantazji. Znajomą jest rzeczą, że fantazja, to jest siła uzmysławiania rzeczy nadzmysłowych, za pomocą której z niewiadomego świata duchów nowe widone postacie tworzymy, jest osobliwie w młodociannym wieku bujną i żywą; przeto potrzebuje koniecznie pewnego pielęgnowania i ochrony, by granic jej przeznaczonych nie przekraczała, jako też by miarę przebrawszy nie przygłuszała innych sił ducha. Od tego więc zboczenia najlepiej chronią klasyczne starożytne dzieła, albowiem zajmowanie się nimi wymaga równoczesnej czynności wszystkich władz duchowych, a podając pokarm duchowy pojedynczy lecz silny, nadają fantazji pewne umiarkowanie i stałość, w którym to pewnym kierunku ona i na przyszłość pozostaje.

Tak więc widzimy, że zasady dydaktyczne, które, plan organizacyjny przy nauce języków klasycznych podaje są tak stosowne do wieku młodzieńca. i w miarę postępu jego umysłowego rozwoju tak korzystnie rozdzielone, że jeżeli się trzymamy ściśle tych zasad, nauka języków klasycznych już bezpośrednio wpływa na rozwinięcie władz umysłowych, jak myślenia, sądu pamięci, fantazji i t. p. Oprócz tego jednak taka nauka języków klasycznych jesz-

cze i pośrednio bardzo ważne korzyści nadaje człowiekowi. Gdy bowiem młodzieniec przyzwyczaja się gruntownie w myśl klasycznego pisarza wnikać, pojedyncze zdania z ich wszystkimi odcieniami jak najstaranniej rozbierać, nie, która cały wątek myśli w jakimś dziele prowadzi wyszukać nareszcie treść, plan i formę dzieła zbadać i w sposób myślenia autora się przenieść, wtedy powstaje w jego duszy mimowolnie dążenie do wysledzenia prawdy, do gruntowności w każdej pracy, do porządku i samodzielności, które to przymioty robią go zdolnym do mężnego zwalczania rozmaitych powikłań i przeciwności w życiu praktycznym, jakoteż do gruntownego wykonania każdego zajęcia i każdej pracy. Nakoniec nauka taka klasycznych języków ma wielki wpływ na utworzenie dobrego smaku i poczucia prawdziwego piękna w człowieku. Ta bowiem równowaga najdoskonalsza między treścią a formą, ta prostota, siła, godność, wzniosłość i wdzięczność słów, te wykończone postacie i obrazy, te silne charaktery osób, które napotykamy w dziełach klasycznych, nadają młodzieży estetyczny kierunek na przyszłość.

Tak więc wykazawszy cel, jaki ma nauka języków klasycznych w gimnazyach, tudzież skreśliwszy w krótkości główne zasady dydaktyczne, jakie przy nauce tego języka są w gimnazyach przyjęte, zbliżyliśmy się ku kresu naszego zadania. Nim jednak zakończymy niniejszą rozprawę, nie możemy pominąć jeszcze dwóch głównych zarzutów, które nowszemu czasy zwykle przeciw nauce klasycznych języków bywają podnoszone. Najpierw zarzucają przeciwnicy języków klasycznych, dlaczego inne umiejętności jak historia, matematyka, nauki przyrodnicze nie mogą również dobrze wpłynąć na wychowanie młodzieży i nadać jej to ogólne wyższe wykształcenie. Na ten pierwszy zarzut odpo-

wiemy, że rzeczywiście żadne wiadomości nie mogą w wykształceniu zastąpić miejsca klasycznych języków starożytności, chociaż bez wątpienia wiadomości, jak historia, matematyka, nauki przyrodnicze są dla człowieka wykształconego tak ważne, że bez nich nigdy on obejśćby się nie mógł. I tak co do historii, to ta jest więcej nauką przedmiotową, a przeto wywiera wpływ przeważnie tylko na pamięć. Tylko niektóre wypadki i osoby historyczne mogą także sąd moralny i fantazję u młodzieży wzbudzić.

Podobnie ma się rzecz z naukami przyrodzonymi, jakoteż z matematyką i fizyką. Matematyka wprawdzie jest swą ostrą konsekwencją w przeprowadzaniu dowodów zupełnie odpowiednią do rozbudzenia i rozwoju dobrego myślenia, jakoteż wymaga także dobrej pamięci, aby mieć jasny przegląd całych rzędów liczb, jednak z pewnością zajmując się li tylko przedmiotem martwym, jakim są cyfry, nie może żadnego wpływu wywierać na rozbudzenie dobrego smaku i estetycznego poglądu. Prawdę tę wypowiedziało i dowiedło wielu uczonych mężów, a nowszemi czasami całe grona profesorów i to nie tylko języków klasycznych ale matematyki, fizyki i nauk przyrodniczych. Tak gdy rząd pruski w r. 1873. zapytał się grona profesorów fakultetu filozoficznego w Berlinie, czyby nie można uczniów szkół realnych przypuścić na pojedyncze fakultety uniwersytetu, otrzymał jednogłośnie odpowiedź, że tylko uczniowie, którzy otrzymali wykształcenie w szkołach na podstawie starożytnych klasycznych języków, są zupełnie zdolni do wyższych nauk fakultetów uniwersyteckich; ba że nawet dla pojedynczych tak zwanych realnych wiadomości, jakimi są, matematyka, fizyka i nauki przyrodnicze, okazali się uczniowie gimnazjalni daleko zdolniejszymi, jak uczniowie szkół realnych.¹⁾

¹⁾ Dla dowodu podajemy tu dosłownie ustęp pomieszczony w *Beilage zur Augsb. Allgem. Zeitung* 11. Januar 1873.

Drugi znowu zarzut, który przeciwnicy nauki języków klasycznych zwykle robią, odnosi się do tłumaczeń klasycznych autorów. Mówią oni bowiem, że jeżeli istotnie zajmowanie się dziełami klasycznych autorów tak dobrze wpływa na wykształcenie młodzieży, to możemy przecież z tłumaczeń, które dzisiaj na każdy prawie język żyjący są dokonane, tego ducha i myśli starożytności poznać, nie potrzebując się daremnie języków starożytnych uczyć, które dzisiaj w życiu praktycznym na nic nie są przydatne i tylko niepotrzebnie drogi czas zabierając tyle trudu i mozółu nabawiają. Na to odpowiemy, że żadne tłumaczenie nie jest nigdy tem, czem jest oryginał. Tłumaczenie bowiem obznajmia nas wprawdzie z treścią dzieła, ale podaje nam tem samem tylko krótki przegląd tego drogiego duchownego skarbu, nie zaś dokładny pogląd na piękność form starożytnych języków, z których właśnie możemy najlepiej i ducha starożytności poznać. Słusznie przeto powiada niemiecki badacz starożytności Göbbel: „Wszelkie tłumaczenia są to sztuczne róże, które wprawdzie mają tę samą postać, jednak w kolorze i w zapachu nigdy naturalnym nie wyrównają.“

Zresztą właśnie w tej ciągłej samodzielnej czynności ducha, której nauka klasycznych języków wymaga, w tej

„Die philosophische Facultät der Universität Berlin gab neustens auf die von der Regierung an sie gestellte Frage über die Zulassung der Realschulabitunienten zu den Facultätsstudien ihr einstimmiges Gutachten dahin ab: — „Die classischen Sprachen sind das bildenste Lehrobject und es liegt im Interesse des Stattes, dassalle diejenigen, denen er seine Aemter anvertrauen will, diese Schule geistiger Arbeit durchgemacht und sich dadurch eine Freiheit und Vielseitigkeit der Bildung angeeignet haben, wie sie durch andere Mittel nicht erreicht werden kann.“ — „Ja, selbst was die Mathematik, die Naturwissenschaften und die Chemie betrifft, so sind die nahmhaftesten Vertreter dieser Fächer darin einverstanden, dass die aus den Gymnasien Kommenden, welche ihr Centrum in dem Studium der Classiker haben, im Durchschnitt weit mehr leisten, als diejenigen, welche ihre Vorbildung auf Realschulen erhalten haben.“

wiemy, że rzeczywiście żadne wiadomości nie mogą w wykształceniu zastąpić miejsca klasycznych języków starożytności, chociaż bez wątpienia wiadomości, jak historia, matematyka, nauki przyrodnicze są dla człowieka wykształconego tak ważne, że bez nich nigdy on obejśćby się nie mógł. I tak co do historii, to ta jest więcej nauką przedmiotową, a przeto wywiera wpływ przeważnie tylko na pamięć. Tylko niektóre wypadki i osoby historyczne mogą także sąd moralny i fantazję u młodzieży wzbudzić.

Podobnież ma się rzecz z naukami przyrodzonymi, jakoteż z matematyką i fizyką. Matematyka wprawdzie jest swą ostrą konsekwencją w przeprowadzaniu dowodów zupełnie odpowiednią do rozbudzenia i rozwoju dobrego myślenia, jakoteż wymaga także dobrej pamięci, aby mieć jasny przegląd całych rzędów liczb, jednak z pewnością zajmując się li tylko przedmiotem martwym, jakim są cyfry, nie może żadnego wpływu wywierać na rozbudzenie dobrego smaku i estetycznego poglądu. Prawdę tę wypowiedziało i dowiedło wielu uczonych mężów, a nowszemi czasami całe grona profesorów i to nie tylko języków klasycznych ale matematyki, fizyki i nauk przyrodniczych. Tak gdy rząd pruski w r. 1873. zapytał się grona profesorów fakultetu filozoficznego w Berlinie, czyby nie można uczniów szkół realnych przypuścić na pojedyncze fakultety uniwersytetu, otrzymał jednogłośnie odpowiedź, że tylko uczniowie, którzy otrzymali wykształcenie w szkołach na podstawie starożytnych klasycznych języków, są zupełnie zdolni do wyższych nauk fakultetów uniwersyteckich; ba że nawet dla pojedynczych tak zwanych realnych wiadomości, jakimi są, matematyka, fizyka i nauki przyrodnicze, okazali się uczniowie gimnazjalni daleko zdolniejszymi, jak uczniowie szkół realnych.¹⁾

¹⁾ Dla dowodu podajemy tu dosłownie ustęp pomieszczony w *Beilage zur Augsb. Allgem. Zeitung* 11. Januar 1873.

Drugi znowu zarzut, który przeciwnicy nauki języków klasycznych zwykle robią, odnosi się do tłumaczeń klasycznych autorów. Mówią oni bowiem, że jeżeli istotnie zajmowanie się dziełami klasycznych autorów tak dobrze wpływa na wykształcenie młodzieży, to możemy przecież z tłumaczeń, które dzisiaj na każdy prawie język żyjący są dokonane, tego ducha i myśli starożytności poznać, nie potrzebując się daremnie języków starożytnych uczyć, które dzisiaj w życiu praktycznym na nic nie są przydatne i tylko niepotrzebnie drogi czas zabierając tyle trudu i mokołu nabawiają. Na to odpowiemy, że żadne tłumaczenie nie jest nigdy tem, czem jest oryginał. Tłumaczenie bowiem obznajmia nas wprawdzie z treścią dzieła, ale podaje nam tem samem tylko krótki przegląd tego drogiego duchownego skarbu, nie zaś dokładny pogląd na piękność form starożytnych języków, z których właśnie możemy najlepiej i ducha starożytności poznać. Słusznie przeto powiada niemiecki badacz starożytności Göbbel: „Wszelkie tłumaczenia są to sztuczne róże, które wprawdzie mają tę samą postać, jednak w kolorze i w zapachu nigdy naturalnym nie wyrównają.“

Zresztą właśnie w tej ciągłej samodzielnej czynności ducha, której nauka klasycznych języków wymaga, w tej

„Die philosophische Facultät der Universität Berlin gab neustens auf die von der Regierung an sie gestellte Frage über die Zulassung der Realschulabitunienten zu den Facultätsstudien ihr einstimmiges Gutachten dahin ab: — „Die classischen Sprachen sind das hildenste Lehrobject und es liegt im Interesse des Stattes, dassalle diejenigen, denen er seine Aemter anvertrauen will, diese Schule geistiger Arbeit durchgemacht und sich dadurch eine Freiheit und Vielseitigkeit der Bildung angeeignet haben, wie sie durch andere Mittel nicht erreicht werden kann.“ — „Ja, selbst was die Mathematik, die Naturwissenschaften und die Chemie betrifft, so sind die nahmhaftesten Vertreter dieser Fächer darin einverstanden, dass die aus den Gymnasien Kommenden, welche ihr Centrum in dem Studium der Classiker haben, im Durchschnitt weit mehr leisten, als diejenigen, welche ihre Vorbildung auf Realschulen erhalten haben.“

to odrębności i nateżeniu umysłu i sądu człowieka polega i cały zbawienny ich wpływ na wykształcenie. Prawda, że zajęcie to wymaga wiele trudów, ale właśnie to jest także zaletą. Albowiem łamać się z trudnościami, łamać się nieustannie zaraz za młodu, oto jest główne zadanie nie tylko całego wychowania młodzieży, ale w ogóle całego życia człowieka. Ilość i wielkość pokonanych w życiu trudów jest właśnie tem, co sławnym mężom imię silnych charakterów nadaje. Tę prawdę w wychowaniu młodzieży wypowiedział już Quintilian Inst. or. X, 3, 28 słowami: „Non statim, si quid obstreptet, abiiciendi codices erunt et deplorandus dies, verum incommodis repugnandum et hic faciendus usus, ut omnia, quae impediunt, vincat intentio.“ — Że zaś i w życiu praktycznem ta sama zasada istnieje, wypowieda najlepiej już to greckie przysłowie:

„Ἡκοπιᾶσθε τῶν ἔργων οἱ θεοὶ ἐθήσαν τὸν ἰδρώτα.“

W Brzeżanach dnia 8. Lipca 1877.

KRONIKA.

Rok szkolny 1877. rozpoczął się 1. września 1876. uroczystem nabożeństwem w kościele i cerkwi, a prócz młodzieży i członków grona nauczycielskiego wzięli także udział rodzice, którzy w ostatnich trzech dniach miesiąca sierpnia dzieci swoje do tutejszego zakładu zapisywali. Przed zapisem odbyły się 27. i 28. sierpnia egzamina poprawcze, zaś od 1. do 5. września z uczniami przybywającymi ze szkół ludowych, egzamina wstępne, do których wprawdzie 83 uczniów przystąpiło, ale tylko 67 zdało. Gdy z przeszłego szkolnego roku 18 pozostało, z innych zakładów 3 przybyło, liczyła 1 klasa 88 uczniów i w skutek tego została na mocy przyzwolenia Wys. kr. Rady szkolnej od dnia 1. listopada na dwa oddziały podzielona. Uczniów przyjęto: z Brzeżan 36, z Podhajec 7, z Rohatyna 5, z innych szkół przyjęto po 1, siedmiu nie uczęszczało wcale do szkół publicznych.

Egzamin wstępny do wyższych klas składało 10 uczniów, złożyło jednak tylko 6.

Poranna nauka odbywała się w letnich miesiącach od godziny 7. do 11., popoł. od 3. do 5., w zimowych od 8. i od 2. godziny. Przedmiotów nadobowiązkowych uczono w środę, sobotę i w niedzielę rano, a i w tym roku poświęcała znaczna część młodzieży wolny od obowiązkowej nauki czas, muzyce instrumentalnej, opłacając sobie nauczycieli i odbywając lekcje wspólne w klasach szkolnych. Uczyło się na flecie 18, na skrzypcach 33, na fortepianie 4, na cytrze 5, na wiolonczeli 4, na dętych instrumentach 17,

razem 83. Przy wycieczkach gimnastycznych uprzyjemniała uczniom drogę muzyka ich własna. Na śpiew ucześnie 127 uczniów, a ks. kat. Neuburg był prawie zawsze obecny nauce, w skutek czego uczniowie regularniej ucześnie i pilniej się uczyli.

Stypendystów było w tym roku mało, bo tylko 14, a kwota jaką pobrali, wynosiła 1800 zlr. w. a. Mniejsze wsparcia otrzymywali najbiedniejsi z kasy ubogich uczniów; kasa ta miała jednak do rozporządzenia nie wielki fundusz, bo tylko 123 zlr. 7. ent. Zaznaczyc tu muszę, że *Świetna Rada powiatowa w Podhajcach* nadesłała i w tym roku szkolnym 40 zlr dla biednych uczniów na książki, które dla biblioteki zakupione wypożyczono na jeden rok, po którym zwrócone, zaowu innym będą wypożyczone.

Fundusz Kopernika, ulokowany na 8°/₁₀₀ w towarzystwie kasy zaliczkowej we Lwowie, (ul. Hal. I. 21.) wynosi 281 zlr; do powiększenia jego przyczynili się: Wny *Fr. Pet.* ze Złoczowa datkiem 4 zlr., Wny *Jan Pil.* z D. datkiem 14 zlr., Wny Dr. *R. Wilczek* 10 zlr.

W Bursie było umieszczonych 21 uczniów; zajmując się nią z wielkiem poświęceniem Wny *Józef Jakubowicz* z Kurzan i udziela jej przy każdej sposobności znakomitego wsparcia; kierownictwo i nadzór bezpośredni wykonywa wzorowo, Wny Dr. *M. Maciszewski*. Najznaczniejsze dochody były: Z bału urządzonego staraniem Wgo *J. Jakubowicza* 734 zlr.; Wys. Wydział kraj. nadesłał 150 zlr.; Świetny Bank włośc. 100 zlr.; Świetne Rady powiatowe: brzeżańska 400 zlr., rohatyńska, przemysłańska i podhajecka po 150 zlr., bobrecka 50 zlr.; Wny ks. Prałat *Ludwik Jurkowski* 50 zlr. — Z koncertu za staraniem pp. **Czarneckiego** i **Aulich** 100 zlr. Nie mogę tu pominąć męża, którego szlachetność i dobroczynność powszechnie tu znane były, a który Bursie naszej wiele świadczył dobrego; mężem tym był ś. p. *Franciszek Łukasiewicz*, Radca Sądu kraj. Cześć Jego panięci!!

Wedle zamieszkania rodziców należeli uczniowie nasi w przeważnej części do powiatu brzeżańskiego jednak i inne dostarczały znacznej liczby uczniów; w szczególności stosunek był taki: z brzeżańskiego pow. był uczniów 131, z podhajeckiego 57, z rohatyńskiego 34, ze złoczowskiego 32, z przemysłańskiego 18, z buczackiego 14, z husiatyńskiego 12, z tarnopolskiego 10, z czortkowskiego, zaleszczyckiego i trembowelskiego po 5, z bobreckiego 4, z lwowskiego 3, z innych powiatów mniejsza ilość.

Wedle stanu rodziców, było synów księży 98, urzędników publicznych 52, prywatnych 41, rolników 40, rzemieślników 38, właścicieli większych posiadłości 15, lekarzy 12, przemysłowców 8, notarjuszów i adwokatów 4, z innych stanów mniejsza ilość.

W miesiącu listopadzie (od 4. -- 12.) odbył c. kr. Inspektor gimnazjów, Wny *A. Soltykiewicz* wizytacją we wszystkich klasach i u wszystkich nauczycieli, a po ukończeniu tejże poczynił przy konferencji tak pod naukowym jakoteż i pod wychowawczym względem swoje spostrzeżenia, z których grono profesorskie nie omieszkalo skorzyszczać.

Pisemny egzamin dojrzałości rozpoczęty 1. Czerwca, został dnia 7. Czerwca b. r. ukończony; ustny odbył się pod przewodnictwem c. kr. Radey *A. Soltykiewicza* w dniach 16. — 20. Czerwca; pomysłny wypadek tegoż egzaminu podany niżej wykazuje, że młodzież pilnie i regularnie pracuje. Jaka to jednak mała liczba tych wybranych w porównaniu z liczbą przyjętych w r. 1870 do pierwszej klasy uczniów! Było bowiem wtedy zapisanych 84, obecnie opuszcza zakład po zupełnem tegoż ukończeniu 26. Tak ogromna liczba ustala podczas ośmioletniego biegu nauk.

Klasyfikacja uczniów odbyła się w trzech ostatnich dniach drugiego półrocza, a po odbytem dziękczynnem nabożeństwie rozdano świadectwa i konferencją zakończono rok szkolny 1877.

Zmiany w gronie nauczycielskiem.

- 1) Zast. naucz., p. Dr. *Zygmunt Uranowicz* otrzymał na mocy dekr. W. kr. R. Szk. z dnia 3. października 1876 l. 9493. posadę rzeczywistego nauczyciela przy c. kr. gimn. w Złoczowie; dokąd 15. października odjechał.
 - 2) Na jego miejsce mianowała zarazem W. R. Szk. egzaminowanego zast. nauczyciela, p. *Artura Jełowickiego*, który 28. października do Brzeżan przybył.
 - 3) Nauczyciel p. *Teodor Czuleński* został reskr. z dnia 16. października 1876. l. 10135. przeniesiony do c. kr. gimn. w Kołomyi;
 - 4) równocześnie otrzymał tu przeznaczenie nauczyciel kr. łowskiej wyższej realnej szkoły p. *Ferdynand Choraży*, który 6. listopada 1876. objął urządowanie. Tak zakończono także zmiany rozkładu przedmiotów pomiędzy poszczególnych nauczycieli.
-

GRONO NAUCZYCIEJSKIE

I ROZKŁAD PRZEDMIOTÓW PRZY KOŃCU ROKU SZKOLNEGO,

Liczba porządkowa	Imię i nazwisko	U c z y ł	Ilość godzin
1.	Dyrektor Kurowski Mateusz, Członek komisji fizyogr. przy c. k. Akademii Um. w Krakowie, austr. towarz. meteor. we Wiedniu, Rady szk. Okr. i bursy w Brzeżanach.	fizyki w IV, VII,	6.
2.	Prof. Sternat Jan, zawiadowca bibl. niemieckiej dla uczniów.	niem. V, VI, VII, VIII,	16.
3.	Prof. Czaczkowski Józef, zawiadowca gabinetu fizyki.	mat. V, VI, VII, VII, fizyki VII, proped. VIII, VIII,	19.
4.	Prof. ks. Neuburg Erazm, Czł. Tow. ped. i Bursy.	rel. obrz. rz. kat. I—VII.	16.
5.	Prof. ks. kan. Soniewicki Michał.	rel. obrz. gr. kat. I—VIII.	16.
6.	Prof. Dutkiewicz Piotr, zawiadowca gab. hist. natur.	mat. I a, I b., II, IV, nat. II, III, V. VI.	20.
7.	Prof. Spitzer Roman	geogr. I a, I b hist. III, VII, VIII; pol. VII.	18.
8.	Naucz. Flach Ignacy	niem. I a, I b, II.	17.
9.	Naucz. Milkowicz Zenon, Czł. Tow. ped.	łac. VIII, grek. VIII, rus. I, III,	16.
10.	Naucz. Chorąży Ferdynand, Prezes filii tow. ped.	łac. I a, I b,	16.

Liczba potraktowa	Imię i nazwisko	U c z y ł	Ilość godzin
11.	Naucz. Dr. Maciszewski Maurycy, Prefekt Bursy, zawiadowca bibl. naucz.	geogr. II, IV, hist. II, IV, V, VI; pol. VIII.	18.
12.	Naucz. Kotecki Julian.	łac. III; grek. III; mat. III; pol. V.	17.
13.	Naucz. Winowski Miko- łaj, zawiadowca bibl. polskiej i ruskiej dla uczniów.	łac. VII; grek. VII; rus. II, VII, VIII,	18.
14.	Naucz. Lichtenstein Ka- rol, czł. tow. ped.	niem. III, IV; łac. II,	16.
15.	Egzam. zast. naucz. Brandt Jan, czł. tow. ped.	łac. VI; grek. VI; pol III, VI,	17.
16.	Egzam. zast. naucz. Pa- sławski Włodzimierz.	łac. V: rus. II, V, VI.	15.
17.	Egzam. zast. naucz. Jelo- wicki Artur.	grek. V; pol. I a, I b; nat. I a, I b,	15.
18.	Zast. naucz. Bańkowski Włodzimierz, czł. Tow. ped.	łac. IV; gr. IV; pol. II, IV,	16.
Dla religii mojżeszowej			
19.	Salater Hersch, naucz. nieetatowy.		3.
Nauczyciele dla przedmiotów nadobowiązkowych.			
	Prf. Sternat Jan.	gimnastyki	6
	Prf. Spitzer Roman.	hist. kraj. III, VII,	2.
	Naucz. Dr. Maciszewski Maurycy.	hist. kraj. IV, VI.	2.
	Naucz. Flach Ignacy.	kaligrafii I, II,	2.
20.	Laskowski Bolesław.	rysunków,	5.
21.	Waniek Piotr.	śpiewu,	4.

PLAN LEKCYJNY

na rok szkolny 1877.

I. Klasa.

Gospodarze: Flach Ignacy I. A.

Chorąży Ferdynand I. B.

Religia: I. kurs: O wierze, nadziei i miłości.

II. kurs: o św. Sakramentach i o chrześcijańskiej sprawiedliwości; podług rz. kat. katechizmu dr. A. Szustera przeł. A. Zieliński. Uczniowie gr. kat. obrządku uczyli się podług katechizmu J. Guszalewicz; 2 godziny tygodniowo.

Łacina: Nauka o formach regularnych imienia i słowa, najważniejsze przyimki i spójniki, constr. acc. c. inf; wszystko to ćwiczone tłumaczeniem przykładów z łac. na polski język i odwrotnie memorowanie słówek i paradygmatów. Od listopada co 8 dni zadanie szkolne lub extemp.; w 2. kursie czasem zad. dom. Książki: a) Gramatyka Schultza-Jerzykowskiego; b) Zadania do tłumaczenia ułożone przez dr. A. Jerzykowskiego; — 8 godz. tyg.

Język polski: Gramat. 1 godz. Nauka o zdaniu pojedynczym, najważniejsze zasady głosowni w połączeniu z ortografią, od form imienia do liczebników. Czytanie 1½ godziny, wedle przepisanych Wypisów T. I., ćwic. w opowiadaniu i deklamacji, Ort ćwic. ¼ godziny. Zadania co 14 dni, domowe lub szkolne. Książki: gramat. dr. A. Małeckiego; — 3 godz. tyg.

Język ruski: a) Gramat. dr. Osadcy b) Czytanka Прочтѣніе z resztą tak jak jęz. pols. — 3 godz.

Język niemiecki: Czasowniki mocne i słabe w praes i impf. deklinacje, głównie dekl. mocna rzeczowników, tudzież rodzaj rzeczowników, przymiotniki. Szyk słów w zdaniach głównych i podrzędnych; 7 odmian czasowników mocnych; odm. czasów zwanych przeszło teraźniejszymi, tudzież czasown. bringen, denken, dünken tun i t. d. Co 3 dni zad. dom. lub szkolne. Książki: Gramatyka Schobera i Wypisy Rebena do str. 93. 6 godz. tyg.

Geografia: Ogólne pojęcia i wiadomości wstępne z kosmografii i geografii matematycznej; geogr. topiczna i fizyczna wszystkich części ziemi; najważniejsze wiadomości z geografii politycznej, przegląd polityczny Europy; — 3 godz. tyg. Książka: Bellinger w tłum. polsk. wyd. 10.

Matematyka: Arytmetyka w I. kur. 3 godz., w II. kur. 1 godz.; 4 działania rachunkowe w oznaczonych i nieoznaczonych liczbach, oraz dziesiętne ułamki i popolite; w II. kursie 2 godz. Geometria: Linie, kąty, konstrukcja trójkątów z umysłowaniem tychże własności — 3 godz. tyg. — Książki: a) Arytmetyka Mocnika tłum. Bączalski b) geom. Mocnik-Sternal Oddz. I.

Historia naturalna: Zoologia: zwierzęta ssące, owady, raki, pająki, robaki, mięczaki i gwiazdy morskie, — wedle Pokornego w tłum. polsk. 2 godz. tyg.

II. Klasa.

Gospodarz: Lichtenstein Karol.

Religia: dla uczniów obrz. łac. historia biblijna star. przymierza podług A. Tyca, dla uczniów obrz. gr. kat. podług Cybka; 2 godziny tygodniowo.

Łacina: Powtórzenie i uzupełnienie nauki o formach regularnych i nieregularnych tak imienia, jak i słowa. Ze składni tyle, ile do lektury w kl. II. jest niezbędne; ćwiczenie w constr. acc. c. inf. abl. abs., nieco z nauki o używaniu przypadków, tłumaczenie tudzież memerowanie, paradygmatów i słówek jak w I. kl. — W 2. kursie właściwa preparacja. Zadania co 8 dni jedno domowe lub szkolne na przemianę. Książki jak I. klasie: 8 godz. tyg.

Język polski: Gram. 1. godz. Nauka o zdaniu złożonym w połączeniu z nauką o interpunkcyi; nauka o głosowni i formach z I. klasy powtarza się gruntownie. Niceo z gonjugacyi. Czytanie 1½ godz. ortografia ½ godz. Książki: Gramat. jak I kl. Wypisy T. II.; 3 godz. tyg.

Język ruski: Jak język polski, jak w I. kl.

Język niemiecki: Powtórzenie przedmiotu wziętego w I. kl. z większą dokładnością i szczegółami; czasy złożone i tryby, forma bierna, używanie „haben und sein“ do tworzenia czasów przeszłych, używanie słówek „zu“ w wyrazie bezokolicznym, czasowniki zwrotne i zaimkowe, liczebniki i zaimki. — Zadania jak w I. kl. Książki: Gram. i Wypisy jak w I. klasie. 5 godz. tyg.

Historia i geografia: a) Starożytna historia aż do roku 476. po Chr. w połączeniu z geografją starożytną. biograficznie wykładana,

podług Weltera-Sawczyńskiego t. I. Atlasy: Kiepert lub Pütz. — 2. godz. tyg. Geografia: I. kurs Azja i Afryka, oro- i hydrografia Europy, II. kurs szczegółowa geografia połud. i zachod. Europy podług geografii Kluna — 2 godz. tyg.

Matematyka: 2. godz. Arytm. w 1. kursie — 1 godz. w 2. kursie. Stosunki, proporcje i zastosowania tychże, miary i wagi. Geom. w 1. kursie 1 godz., w 2. kursie 2 godz.; nauka o przystawianiu trójkątów z zastosowaniem tejże; czworo- i wieloboki; oznaczenie powierzchni, zmiana i podział figur geometr. Książka: Arytmetyka Mocnika w tłum. Krawczykiewicza; Geometria Mocnika w tłum. Sternala cz. II. 3. godz. tyg.

Historia natur.: 1. kurs: Zoologia, ptaki, płazy i ryby; 2. kurs botanika; książki: a) Zoologia, jak w I. kl. b) Botanika Hückla 2 godz. tyg.

III. Klasa.

Gospodarz: Kotecki Julian.

Religia: Historia bibl. nowego przymierza według A. Tycy dla ucz. obrz. łac. — według Cybyka dla ucz. obrz. gr. kat., 2 godz. tyg.

Łacina: Gramat. 3 godz. Składnia zgody i rządu; nauka o przypadkach, konstrukcja partycep., gerundyum; supinum, — Czytanie 3 godz. Cornelius Nepos, Miltiades, Themistocles, Aristides, Ly-sander, Hannibal, Pelopidas, Phokion, Cato, około 50 rozdz. Preparacja. Co 8 dni, w 2. półr. co 10 dni zadanie i to przeważnie szkolne, czasem extemporalo. Książki: Gramat. jak w kl II.; Zadania Jerzykowskiego oddz. I. Nepos wyd. Jerzykowskiego; 6 godz. tyg.

Greka: Nauka o formach regularnych do słów na μ . Nauka o akcentach zasady głosowni wzięzione, jak przy języku łacińskim, memorowanie słówek i paradygmatów. W drugim kursie co miesiąc 2 zadania przeważnie szkolne. Książki: a) Gramat. Curtius-Samolewicz. b) Przykłady Szenkła-Samolewicza do ustępu 70.; 5 godz. tyg.

Język polski: Gram. 1 godz. Dokładna nauka o formach słowa, cała składnia z wykluczeniem składni szyku. Czytanie 2 godz. Zadanie co 11 dni domowe lub szkolne. Książki: a) Gram. jak wyżej b) Wypisy T. III.; 3 godz. tyg.

Język ruski: Gramat. jak wyżej. Czytanka Partyckiego 3. godz. tyg.

Język niemiecki: 2 godz. powtórzenie i uzupełnienie przedmiotu branego w klasie II.; słowa złożone rozdzielne i nierozdzielne, przysłówki, przyimki i spójniki — 2 godz. czytanie. Zadania co

14 dni extemporale lub domowe. Książki: Gramat. Janoty jak w II. kl.: zeszyt 2. tegoż Wypisy T. II.; 4 godz. tyg.

Historia i geografia: a) Histor. 1 godz. b) Geogr. 2 godz.; ad a) Średniowieczna i nowożytna biograficznie opowiadana aż do r. 1648.; histor. krajów monarchii austriackiej; ad b) Geografia specjalna reszty części Europy (po ukończeniu przedmiotu w II. klasie) z wyjątkiem monarchii austr. Geografia Ameryki i Australii. — Książki, Hist. powsz. Welter-Sawcz. T. II., Atlasy: Sprunner — König lub Pütz. Geografia Wiślicki-Mark; 3 godz. tyg.

Matematyka: Godziny rozdzielone jak w II. kl. a) Arytmetyka: 4 działania w literach, nawiasy, potęgowanie, pierwiastki kwadratowe i sześciennie, przemiany i kombinacje; b) Geometria, podobieństwo figur prostolinijnych, nauka o kole. Książki: a) Arytmetyka Mocnik-Grabowski. b) Geometria Mocnik-Sternal oddział II. 3 godz. tyg.

Historia naturalna: W 1. półr. Mineralogia podług Klęska, w 2. Fizyka według Kunzecka przeł. dr. Stanecki. Ogólne własności ciał, nauka o cieple i najważniejsze zasady chemii. 2 godz. tyg.

IV. Klasa.

Gospodarz: Bańkowski Włodzimierz.

Religia: Liturgika podł. L. Lewartowskiego dla u. obr. r. kat., według Popiela dla uczniów obrz. gr. kat. 2 godz. tyg.

Łacina: Gram. w I. k. 3. godz. w II. k. 2 godz.: Nauka o czasach i trybach. Przykłady Jerzykowskiego oddz. II. Czytan. Caesar de Bell. Gall. lib. I., II., III., IV. editt. Hoffmann, z opuszczeniem 2 części 1. księgi i budowy mostu w 4 ks. Preparacja. Zadań co miesiąc 3 na przemianę dom. i szk. Gram. jak w kl. I.; 6 godz. tyg.

Greka: Słowa na *μτ*, a przy powt. form reguł z kl. III. najważniejsze z fleksyi nieregularnej; ze składni najważniejsze zasady przy sposobności ćwiczeń z przykładów Szenkla-Samol. Memerowanie słówek i paradygmatów. Preparacja. Zadanie co 14 dni na przemianę szkol. i domowe Książki te same co w III. kl. 4 godz. tygodniowo.

Język polski: Gram. podług Małeckiego 1 godz. Składnia szyku gruntownie przeciwczona i powtórzenie w ogóle gramatyki, o ile było potrzebnem; w 2. półr. wierszowanie, styl w listach i stosunkach życia praktycznego, używany przy sposobności odpowiednich zadań pismienych. Czytanie 2 godz. z Wyp. T. IV. Zadzania jak w klasie III. — 3 godz. tyg.

Język ruski: Jak język polski, książki jak w kl. III.

Język niemiecki: z gramatyki 2 godz. powtarzanie przedmiotu branego w III. kl. Składnia zgody i rządu. — 2 godz. czytanie. Zadania jak w III. kl. Książki: Gramat. Janoty zeszyt 2., tegoż Wypisy T. II. ciąg dalszy od str. 80—194 i 215—212. W klasach I. do IV. przerabiali uczniowie jako piśm. ćwiczenia domowe ostatnie, w ciągu tygodnia przetłumaczony ustęp z polskiego jęz. na niemiecki; 4 godz. tyg.

Historya i geografia: 4 godz. W 1. kursie zakończenie nowszej historyi powszechnej do r. 1789; w 2. kur.: Rys geograficzno-historyczny i statystyczny monarchii austriacko-węgierskiej. Książki: a) Welter-Sawczyński tom 3, 2. półr. b) Topografia Szaraniewicza 4 godz. tyg.

Matematyka: Rozdzielenie jak w kl. II. a) Arytmetyka: Złożone stosunki i proporcye z zastosowaniem tychże. Równania pierwszego rzędu z jedną nieznaną; b) Stereometrya. Książki jak w III. kl. 3 godz. tyg.

Fizyka: Równowaga i ruch ciał, akustyka, magnetyzm, elektryczność, optyka, wreszcie główne zasady z astronomii i geografii fizycznej. Książka jak w III. kl.; 3 godz. tyg.

V. Klasa.

Gospodarz: Czaczkowski Jan.

Religia: Apologetyka i ogólna dogmatyka według a) dr Martina. (tłum. ks. Jachimowski) b) Wapler-Pełesz; 2 godz. tyg.

Łacina: I. kurs: Czytanie Liv. (Grysar) cała 1. księga; z 2. księgi rozdz. 16; II. kurs: Ovidy (Grysar) 1. ks. Tristium. Eleg. 3, 4, 10; z przemian 1200 wierszy (ustępy z ks. 2. Fabula de Phaëtone 1 36; 3. ks. Depentheo 5 1 — 733. ks. VI. De Niobe interitu 146 — 312. ks. XI. De Mida rege 85 — 193; ks. XIII. De Aiaceis et Ulixis certamine. — Poprzedziła nauka o prozodyi. Preparacya Gram. ówicz. styl. 1 godz. z ćwiczeń Trzask. dla gim. wyż. cz. I. — Grm. Samolewicza, partya o przypadkach. Zadania co 10 dni przeważnie domowe; 6 godz. tyg.

Greka: Czytanie 4 godz. z Xen. Chres. Szenkła wyd. Borzemskiego I. Xenof. Cyropd. str. 1—10. Cyrus i Astyages str. 10—20; Cyrus i Krezus str. 79—84; II. Xenof. Anab. str. 113—117. Pochód 117—127. Bitwa do str. 137; nieco z pamiętników Sokratesa; w ostatnich dwóch miesiącach: Homera Iliady 1. księga według Hoheggera. Preparacya; 1 g. z gramatyki Curt. o formach, o artykule, przypadkach, a przy Homerze formy jońskie. — Co miesiąc jedno zadanie domowe lub szkolne na przemianę; 5 godz. tyg.

- Język polski:** Czytanie 2 godz., gram. 1 godz. etymologia podług gramatyki dr. A. Małeckiego objaśnienie i porównanie form staropolskiego i starosłowiańskiego języka z dzisiejszym polskim. Wypisy tom. I. część pierwsza dla wyższ. gimn. Grażyna Mickiewicz, wydanie Brockhause; zadanie co 3 tygodnie jedno; 3 godz. tyg.
- Język ruski:** Gram. 1 g. nauka o formach języków: staro-słowiańskiego i staro-ruskiego, ich etymologia i składnia na podstawie głosowni i nauki o formach języka staro-słowiańskiego wedle Miklosicha, — czytanie 2 godziny z Chrestom. Głowackiego w sposób w planie lekcyjnym podany, postępując jak przy języku polskim. Książka: Chrest. Głowackiego. Zadania co 3 tygodnie 1, przeważnie domowe; 3 godz. tyg.
- Język niemiecki:** Czytanie z wypisów Jandaurka cz. I.; ustępy zastosowane do przygotowania uczniów. Zadania co dwa tygodnie, przeważnie szkolne, 3 godz. tyg.
- Historja i geografia:** Starożytna orientalna i rzymska historia do Augusta w połączeniu z geografią dotyczących państw. Książka naukowa Pütz t. I. dla gimn. wyższego w polskiem tłum. Niedzielskiego i Gołębiowskiego; 4 godz. tyg.
- Matematyka:** Algebra 2 godziny. System liczbowy, 4 działania algebr. własności i podzielność liczb, nauka o ułamkach wyczerpująco aż do potęgowania. — Geom. 2 godz. aż do stereometrii. Książki naukowe: Algebra i Geometrya Moenika dla gimn. wyż. w tłum. polsk., dr. Staneckiego. 4 godz. tyg.
- Historja naturalna:** I. półr. Mineralogia w połączeniu z geologią i geognozą w półr. II. Botanika w połączeniu z fizyologią i geografią roślin szczególnie w pobliżu rosnących. — Książki naukowe: wedle Fellöckera uczono w 1. półr. mineralogii; dla botaniki używano Billa w tłum. Łomnickiego. 2 godz. tyg.

VI. Klasa.

Gospodarz: Dr. Maciszewski Maurycj.

- Religia:** Szczegółowa dogmatyka. Książki naukowe, dla obydwu obrzędów jak w kl. V. 2 godz. tyg.
- Łacina:** I. kurs czytanie 5 godz., Sall. Jug. (Linker) — II. kurs: Z Wer-gilego Georg. Laud. vit. rust.; Laudes Ital.; Eneidy I. ks. wedle Hofmana. Preparacya — 1 godz. gram. styl. ćwic. wedle Trzask. jak w V. kl. Z gramatyki Znamirowskiego; nauka o czasach i trybach §§. 599—736. Zadanie domowe co 11 dni; szkolne 1 na miesiąc. 6 godz. tyg.

- Greka:** I. kurs: 4 godz. czyt. — Homera Iliada (Hochegger) ks. III., IV., V. — II. kurs: Homera Odyssea ks. I., IV., X. — Preparacja 1 godz. gram. Curt. o przyimkach, czasach i trybach. Zadania jak w kl. V.; 5 godz. tyg.
- Język polski:** Czytanie z Wypisów dla g. w. T. I. cz. 2. ile możności w całości postępując przy tem jak w kl. V. Jan Bielecki Słowackiego, wyd. Brockhousa. Zadania co 3 tygod. 1.; 3 godz. tyg.
- Język ruski:** czytanie w I. kursie z Chrestomatyi Głowackiego, przy czem język czytanych ustępów z dzisiejszym językiem ruskim porównywano. W II. kursie: Czytanka Barwińskiego cz. I. cała. Zadania jak w kl. V.; 3 godz. tyg.
- Język niemiecki:** Czytanie z Jandaurka dla VI. klasy. Zadania jak w kl. V.; 3 godz. tyg.
- Historya i geografia:** I. kurs: a) Dzieje Rzymian od Augusta. b) wieki średnie aż do Rudolfa z Habsburga. — II. kurs: Do ukończenia wieków średnich. — Geografia jak w kl. V. Książki: Pütz T. I.; tom II. w polskiem tłum. Tatomira z wydania 10.; 3 godz. tyg.
- Matematyka:** Godziny rozdzielne jak w kl. IV. Algebra 1. kurs: potęgi pierwiastki; 2. kurs: logarytmy; równania 1 rzędu z jedną i więcej niewiad. Geometrya: 1. kurs: stereometrya; 2. kurs: trygonometrya. Książki naukowe, jak w klasie V. i logarytmy Köhlera; 3 godz. tyg.
- Historya naturalna:** Zoologia w połączeniu z paleontologią i geograficznem szerzeniem się zwierząt. — Książka naukowa: dr. Giebl jak podstawa do wykładu polskiego. 2 godz. tyg.

VII. Klasa.

Gospodarz: Spitzer Roman.

- Religia:** a) Etyka katolicka wedle ks. Ł. Soleckiego b) Etyka katol. wedle ks. Cybyka; 2 godz. tyg.
- Łacina:** Czytanie 4 godz. 1. Vergili (Hoffmann) Aencis. VII. 2. Cie. Orat. in Catil. I. 3. Pro Archia, 4. Laelius de amicitia, 5. Preparacja. Pół godziny na gram. i styl. ćwicz. podług Trzask. dla gim. wyż. cz. II. — Z gram. Znamir. Nauka o inf., or. obl. gerund, supinum, part. §§. 737—894. Zadania jak w VI. kl. 5 godz. tyg.
- Greka:** I. kurs: Czytanie Demostenesa: Olint. I. — II. wedle Paulego — w II. kursie: Sofoklesa Elektra podług Dindorfa. — Preparacja Gramatyki co tydzień pół godziny: Partic., Inf., Partykuły. Zadania jak w V. kl.
- Język polski:** Czytanie z Wypisów dla gimn. wyż. T. II. cz. 1 z odpowiednimi wszechstronnymi objaśnieniami. w szczególności:

- Życiorysy i ważniejsze ustępy z pisarzy okresu penegirycznomakaronicznego dalej okresu pseudoklas. Maria Malczewskiego. Zadania co miesiąc 1 przeważnie domowe; 3 godz. tyg.
- Język ruski:** Czytanie z czytanki Barwińskiego cz. II. cała.
- Język niemiecki:** Dokończono wypisy Jandaurka z 6. klasy, potem czytano Herm. u. Dorothea, Emilia Galotti wedle wydania Reklama. — Zadanie 1 co trzy tygodnie domowe; 4 godz. tyg
- Historya i Geografia:** I. Hist. nowoczesna do Ludw. XIV. II. Zakończenie do 1815 r. — Geografia jak w kl. V. i VI. — Wykład wedle Pütza t. III. niem.; 3 godz. tyg.
- Matematyka:** Algebra w 1. kursie 2 godz. — Wyczerpująca nauka o zrównaniach; w 2. kursie 1 godz.: progresye, kombinacje, zasada binomialna. — Geometrya w I. kurs. 1 godz. Zastosowanie Algembry do Geometrii, powtórzenie trygonometrii. II. kurs 2 godz. Analityczna geometrya w płaszczyźnie. — Książki naukowe jak w kl. V.; 3 godz. tyg.
- Historya naturalna:** Fizyka: ogólne własności ciał, ciepło przewodzone, chemia, mechanika, hydrostatyka i aerostatyka; wedle Chlebowskiego, Fiz. dla szkół wyższ. gynn. i realn. 3 godz. tyg.
- Propedeutyka filozofii:** Logika według Becka w pols. przekł. B. J. 2 godz. tyg.

VIII. Klasa.

Gospodarz: Milkowicz Zenon.

- Religia:** Historia kościoła katolickiego wedle ks. Jachimowskiego — Dla obrz. gr. kat. Dörfler; 2 godz. tyg.
- Łacina:** I. kurs. Czytanie 4 godz. — Tacit Annal (z opuszczeniem wojen na wschodzie) 4 pierwsze księgi. — II. kurs: Horac (Gry-sar.) carmin. lib. I. 1, 2, 3, 7, 10, 12, 11, 22, 24, 35, 37. lib. II. 1, 2, 13, 18. lib. III. 1, 2, 24. lib. IV. 12, 11. Epod. lib. 1, 7, 9. Sat. Liber I. 1, 9, 10, II. 6. Epist. Lib.; L. 10, 16, 19, De arte poet. — Pół. godz. gram. styl. ćwicz. Trzask. cz. II. z użyciem gramatyki Znamirowskiego. — Zadania jak w VI., 5 godz. tyg.
- Greka:** Czytanie: w 1. kursie Sofoklesa Antygona — podł. Dindorfa, w 2. k. Plat. Protagoras podług Hermanna. Z gramatyki Curtiusa: dokończenie nauki o partykułach i powtórzenie wedle potrzeby. Zadania co miesiąc jedno przeważnie domowe; 5 godz. tyg.
- Język polski:** Czytanie z wypis. dla gynn. w. T. II. cz. 2., postępując jak w kl. VII. Życiorysy i wzory pisarzy okresu romantycznego (Mickiewicz — Magnuszewski); Zamek Kaniowski, Goszczyńskie-go; 3 godz. tyg.

Język ruski: Czytanie z czytanki Barwińskiego cz. III. cała. Skit Mogilnickiego. Zadania jak w kl. VII.; 3 godz. tyg.

Język niemiecki: I. półr. Wilhelm Tell. II. półr., podług możliwości cały dramat: Torkwato Tasso — wedle Reklama — Zadania jak w klas. VII.; 4 godz. tyg

Historya i geografia: Zakończenie dziejów nowszych, ile możliwości do roku 1815. — Geografia jak w klasach poprzednich — wedle niem. Pütza t. III.; II. kurs: Statystyka austryacka wedle Szaraniewicza; 3 godz. tyg.

Matematyka: Ćwiczenia w rozwiązywaniu matematycznych problemów — zwięzłe powtórzenie nauki matematycznej — 2 godz. tyg.

Historya naturalna: Fizyka: Akustyka. optyka, ciepło promieniste, magnetyzm, elektryczność, główne zasady astronomii i meteorologii. Książka naukowa jak w kl. VII.; 3 godz. tyg.

Prepedeutyka filozofii: Psychologia empiryczna — Książka naukowa: Zimmermann w tłum. Zagórzańskiego. 2 godz. tyg.

Temata

do zadań piśmiennych egzaminu dojrzałości.

1. Wykazać historyczne znaczenie morza Śródziemnego.
 2. Слѣдствія переселенія ся Норманѳвъ въ Францію.
 3. Plat. Eutyphr. c. VI. λέγει δὴ, τί φῆς εἶναι
εἰ οἶδ' ὅτι ἐκπλαγῆσει.
 4. a) Rozwiązać równanie nieoznaczone w liczbach całkowitych: $23x + 31y = 42$.
b) Ktoś siewie 2 korce przynicy i chce zasiewać przez kilka lat cały zbiór na następny rok, a to tak długo, dokąd mu zbiór nie wyda więcej, niż 30.000 korecy. Po ilu latach spełni się jego życzenie, jeżeli urodzaj każdego roku będzie jednakowy, a zbiór równa się siedmiokrotnemu zasiewowi.
c) Rozwiązać trójkąt i obliczyć jego płaszczyznę, jeżeli bok $a = 450$ metr.; bok $b = 520$ metr.; bok $c = 600$ metr.
 5. Rudolf von Habsburg, König der Deutschen. (Eine Charaktererzählung).
 6. Z wyp. polsk. dla w. g. t. II. cz. 2. z Maur. Manna „Podróży na Wschód“ przełożyć na język łaciński: „Ułamek z opisanja podróży“ „Łatwo zrozumieć Lecz wśród wojen i ciągłych napadów nie długo istnieje. (str. 754—755) (28 wierszy).
 7. Cic. de orat. I. III. c. I. §§. 1—3. „Instituenti mihi, Quinte frater, . . . libidinem tuam libertas mea refutabit.“ (edit Klotz); przełożyć na język polski.—
-

Zadania do ćwiczeń piśmленных.

1) W języku polskim.

W klasie V.

1. Opisanie miejscowości, w której się przepędziło ostatnie wakacje. — 2. Opisanie budynku gimnazjalnego. — 3. Blisko znaczne słowa: hojny, rozrzutny, marnotrawne. — 4. Opisanie obrazu. — 5. Polów ryb w stawie brzeżańskim. — 6. *Vae victis*. Ustęp ze Słowa o pułku Igora. — 7. Jordan w Brzeżanach. — 8. Pierwsze próby piśmiennictwa polskiego. — 9. Ovidius opuszcza Rzym. — 10. Widok z mojego okna. — 11. Sejm staroczeski. — 11. *Habent sua fata libelli*. — 13. *Menis Achileisa*. — 14. Obrzędy pogrzebowe w pogańskiej Litwie.

W klasie VI.

1. Zestawić charakter senatora rzymskiego z czasów wojen punickich z charakterem senatora z czasów następców Oktawiana. — 2. Wykazać związek między pierwszą strofą chóru z dwoma poprzednimi scenami w dramacie Kochanowskiego „Odprawa posłów greckich.“ — 3. Człowiek srogi dla zwierząt jest zazwyczaj okrutnym dla ludzi. — 4. Jednego chcieć i nie chcieć, to przyjaźń prawa. Gdzie się myśli nie zgodzą, tam przyjaźń dziurawa, Kochanowski. — 5. Jakimi środkami osiągnął Jugurta panowanie w Numidyi? — 3. Życie a szkoła. — 7. Jaki był cel

mowy Memmiusa? — 8. Mowa Warszawickiego na śmierć Anny Rakuszanki. — 9. Pochwała życia wiejskiego. — 10. *Ferro nocentius aurum*, Owidy. — 11. Jakie strony życia bohaterskiego wyświeca Homer w *Odyssei* pierwszej księdze? — 12. Dlaczego Rudolf z Habsburga rozpoczyna nowy okres historii? — 13. Stwierdzić przykładami z historii rzymskiej, że miłość ojczyzny jest bodźcem cnót wszelkich. — 14. Treść pieśni dziewiątej z Torquata Tassa *Jerozolimy wyzwolonej*, tłumaczenia Piotra Kochanowskiego.

W klasie VII.

1. Jaki wpływ wywarło odkrycie nowych dróg handlowych z końcem XV. a początkiem XVI. stuleciu na Włochy, Hiszpanię, Portugalję, Niderlandy i Anglię? — 2. Dlaczego świat starożytny stawiał tak wysoko zasadę: „znaj siebie samego“? — 3. Jakie stanowisko zajmuje w historii i literaturze polskiej Stanisław Konarski? — 4. Treść komedji *Bohomolea*: „Ubogi pokorny.“ — 5. Dlaczego rewolucyę z r. 1688. nazywamy wyłącznie rewolucyą angielską? — 6. Jakie stanowisko zajęła Austrja za Leopolda I.? — 7. Charakterystyka monarchów działających w wojnie północnej. — 8. Jakie są charakterystyczne cechy komedji (porównaj *Fr. Dmochowskiego*)? — 9. Na jakie wady uderza szczególnie w *Satyrach* swych Ignacy Krasicki i dlaczego? — 10. Czem zasłużyła się Austrji *Marja Teresa*? — 11. Wykazać przyczyny upadku *Napoleona I.*

W klasie VIII.

1. Wykazać wpływ *Brodzińskiego* na literaturę polską w XIX w. — 2. Przedstawić rozwój uczucia w *Farysie* *Mickiewicza*. — 3. Wykazać rozwój tragedji *Sofoklesa*:

Antygone. — 4. Jaką korzyść mamy odnosić z czytania powieści? — 5. Na czym polega komiczna strona charakteru Papkina w komedji hr. A Fredry: „Zemsta“? — 6. Kiedy nie należy stosować się do przysłowia „Włazłszy między wrony, musisz krakać jak i one? — 7. Jakie korzyści odniosła ludzkość z żeglugi? — 8. Sny i senne marzenia, ich powody i znaczenie. — 9. Jakie znaczenie ma elektryczność w świecie dzisiejszym?

2) W języku ruskim.

V. Кляса.

1. Описање сельскаго жита въ осени. — 2. Выгоды и невыгоды жита въ мѣстѣ. — 3. Изъ Збѣричка князя Святослава зъ р. 1076. переводъ на языкъ рускій. — 4. Длячого лѣсы суть важнїи? — 5. Що есть языкъ старославенскїи и яке его ѳтношенїе до языка руско-церковнаго? — 6. Выхованье молодежи стародавнихъ Перзѳвъ. (Пѳсля Ксенофонта Киронедїн.) — 7. Яке значенье маюць для исторїи лѣтературы договоры Олега съ Греками? — 8. Онїсь пожару въ почп. — 9. Огородъ и школа (порѳвнанье). — 10. Выправа Олега на Грековъ (пѳсля Нестора). — 11. Поранокъ весняный на селѣ. — 12. Дармованье есть початкомъ всего злого. — 13. Якїи корнети приносять намъ рѣки? — 14. Оповѣсти и веказати головну гадку мита о Шнобѣ (пѳсля Овидого).

VI. Кляса.

1. Якїи корнети приносятъ наука всемїрной исторїи? — 2. Огонь яко приятель и неприятель челоуѣка. — 3. Згубнїи слѣдства ложки (новѣсть). — 4. Значенье пословицѣ: „Вѣда учитъ розуму“. — 5. Значенье и содержанье памятникка: „Слово Данила Замочника“. — 6. Характеристика цѣкавого. — 7. Поедынокъ Париса съ Менелаомъ (пѳсля Илїды III. кн.). — 8 Зима и старѳсть (порѳвнанье). — 9. Вартѳсть здоровля. — 10. Характеристика Игоря. — 11. Корнети зъ запровадження желѣзницъ и телеграфѳвъ. — 12. Цѣсарь Іосифъ II.

яко орачь или значенъе земледѣльства. — 13. Розличіе mezi поезією устною и письменною. — 14. Ходъ мыслей „пѣсни про побѣгъ трехъ братьей зъ Озова“.

VII. Кляса.

1. И грошій ни нащо, Якъ розумъ ледащо. (Розправа.) — 2. Якій слѣдствія мало вынайдешь печатней. — 3. Описъ бурѣ (посля Основяпенька). — 4. Практична користъ хемии. — 5. Пожитокъ драматичныхъ представлений. — 6. Характеръ поезій Маркіяна Шашкевича (на подставѣ читаныхъ уступовъ). — 7. Выяснити пословицю: „Якъ кто дбае, такъ и має. — 8. Яке значенъе мали реформы Іосифа II, въ Австріи? — 9. Характеристика особъ въ повѣсти Устиновича: „Местъ верховинця“. — 10. Розвѣй трагедіи Софоклеса „Електра“ отъ початку ажъ до I, стазимонъ.

VIII. Кляса.

1. Токъ мыслей въ первѣмъ стазимонѣ трагедіи Софоклеса „Антигона“ отъ стиха (332 — 375) Πολλὰ τὰ δεινὰ κούδεν ἀνθρώπου δεινότερον πέλει — ажъ до φρονῶν εἰς τὰ δ' ἔρδει. — 2. Значенъе Марка Вовчка въ рускѣй словесности. — 3. Становиско Франціи за Людвига XIV. — 4. Характеръ Тиберія (посля Тацита). — 5. Gutta cavat lapidem non vi sed saepe cadendo. (Розправа.) — 6. Ходъ мыслей въ першѣй одѣ першой книги Горациога. — 7. Дѣятельность Максимиліана I. — 8. Silent Musae inter arma (розправа). — 9. Житъе чловѣка и рѣка (порѣвнанъе). — 10. Матуральне: слѣдствія переселенія Нормановъ въ Францію.

5) W języku niemieckim.

V. Klasse.

a) Nacherzählungen.

1. Alexander der Grosse in Lebensgefahr. — 2. Der Kaufmann und der Matrose. — 3. Die halbgefüllte Flasche. — 4. Der Ring in der Weizenkleie. — 5. Die zwei Frösche. — 6. Der Löwe und der Hase. — 7. Rückzug der Hellenen unter Xenophons Leitung durch das Gebiet der Karduchen. — 8. Kleons Anteil am peloponnesischen Kriege.

b) Auseinandersetzungen.

9. Wodurch hat sich Solon um Athen verdient gemacht? — 10. Der Ostersonntag zu Hause. — 11. Der Frühling auf dem Lande. — 12. Wozu dienen die Steine? 13. Das Schulzimmer (Beschreibung). — 14. Mein Geburtsort (Beschreibung.)

VI. Klasse.

a) Auseinandersetzungen.

1. Die Blumen. — 2. Die Fledermaus. — 3. Die Milch. — 4. Die Getränke der Menschen. — 5. Die Kleidung der Menschen. — 6. Die Zugtiere. — 7. Die gewöhnlichsten Nahrungsmittel der Menschen. — 8. Gewinnung und Verwendung des Eisens. — 9. Woran zeigt sich die

Wandelbarkeit in der Natur? — 10. Die hauptsächlichsten Baumaterialien. — 11. Obst und Früchte. — 12. Welche Orden verdanken ihre Entstehung den Kreuzzügen und wie unterscheiden sie sich? — 13. Heinrich des IVten Charakter. — 14. Brzezaner Teich und dessen Umgebung. (Beschreibung.)

VII. Klasse.

a) Abhandlungen.

1. Durch welche Ursachen entstehen Veränderungen auf der Erdoberfläche? — 2. Wind und Regen im Haushalte der Natur. — 3. Wodurch sorgt man am besten für seine Gesundheit. — 4. Das Rätsel. — 5. Entwicklung des Grundgedankens im Gedichte: „Der Waldbruder mit dem Esel. — 6. „Wohltätig ist des Feuers Macht, Wenn sie der Mensch bezähmt, bewacht, „Doch furchtbar wird die Himmelskraft, Wenn sie der Fessel sich entrafft.“ (Aus Schillers Lied von der Glocke.) — 7. „Wenn die Glocke soll auferstehen, Muss die Form in Stücke gehen.“ (Aus Schillers Lied von der Glocke.) — 8. Welche Idee ist in Goethes: „Hermann und Dorothea“ ausgedrückt?

b) Erläuterungen.

9. Des Sängers Fluch von Uhland. — 10. Erbkönig von Goethe. — 11. Die verlorene Kirche von Uhland.

VIII. Klasse.

a) Abhandlungen

1. Entwicklung des Grundgedankens in dem Gedichte Uhlands: „Das Glück von Edenhall.“ — 2. Woraus erhellt es, dass Schiller in dem Teile Wilhelm Tells bis zur Rütli-scene an manchen Stellen hinter seiner Absicht zurückge-

blieben ist? — 3. Mortimer ein phanatisher Schwärmer (Nach Schillers „Maria Stuart.“) — 4. Erlaubt ist, was sich ziemt; nicht, was gefällt. (Goethes Tasso IIter Aufzug, Iter Auftr. — 5. Worin besteht der Conflict in „Tasso.“ — 6. An's Vaterland, an's teue, schliess' dich an, das halte fest mit deinem gangen Herzen! (Schillers „Wilhelm Tell IIter Aufzug Ite Scene Chrie. — 7. Wie erscheint Tells Benehmen gegen Johannes Parricida? Fünfter Akt II. Scene. — 8. Die alten Zustände der Schweizer. (Eine Erzählung nach Schillers „Wilhelm Tell.“ — 9. Gang der Verhandlung in der Rütlicene. (Eine Histor. Darstellung.) — 10. Tells Rettung. (Eine Erzählung nach Schillers: „Wilhelm Tell“.)

Notatki statystyczne.

a) Wypadek klasyfikacji

po zupełnem teźże zakończeniu w r. szk. 1876.

Z klasy	Otrzymało stopień				Razem
	Celujący	I.	II.	III.	
I.	5	33	3	13	54
II. a)	4	20	2	1	27
II. b)	3	18	3	3	27
III.	2	31	3	5	41
IV.	6	37	3	2	48
V.	6	29	8	5	48
VI.	5	15	3	—	23
VII.	6	18	3	—	27
VIII.	6	27	—	—	33
Prywatny ści	—	2	1	—	3
Razem	43	230	29	29	331

Otrzymało zatem promocją 273 uczniów czyli 83%

b) Wypadek klasyfikacji

W klasie	Uczniów publicznych na początku roku szkolnego	Na końcu drugiego półrocza było uczniów	Na końcu drugiego półrocza otrzymało klasę					Wedle obrzędku było uczniów		
			celującą	I.	poprawkę	II.	III.	łacińskiego	grecko-katolickiego	mojżesz. wyznania
I.a.	44	40	4	15	5	8	7	21	15	4
I.b.	44	36	4	16	4	4	7	22	13	1
II.	51	46	6	30	6	2	1	18	16	12
III.	57	52	5	28	6	9	3	25	20	7
IV.	41	37	3	19	3	8	2	16	17	4
V.	55	54	3	33	13	2	3	22	29	3
VI.	35	32	5	21	4	1	—	15	15	2
VII.	29	27	4	18	2	2	1	11	15	1
VIII.	27	26	7	19	—	—	—	10	12	4
Prywatności	—	—	—	7	—	—	—	—	—	—
Razem	383	350	41	206	43	36	24	160	152	38

Na wolne przedmioty uczęszczało 835 uczniów czyli 240%.

Do egzaminu dojrzałości zgłosiło się w r. szk. 1877. 26 uczniów publ., 4 externistów, odstąpił 1 publ. 3 exst, zdawało 25 publicznych, 1 externista. Wypadek egzaminu był taki, że 6 uczniów publicznych zdało zaszczytnie, 15 uznano za dojrzałych. Poprawić po ferjach mogą 3 uczniów publ., 1 externista, jeden uczeń publ. może dopiero w marcu przystąpić do powtórnego egzaminu. Z abiturjentów, mających świadectwo maturalne. udają się: na teologią 4, na prawo 13, na filozofia 3, na medycynę 1

z końcem roku szkol. 1877.

Wedle narodo- wości było uczni.			Na nadobowiązkowe przedmioty uczęszczało — na						Płaciło szkolne	Uwolnionych	Mieszkało w bursie
polaków	rusinów	niemców	język ruski	śpiew	rysunki	gimnastykę	kaligrafią	hist. krajow.			
24	13	3	18	15	7	33	36	—	19	21	—
25	10	1	13	27	6	33	34	—	19	17	5
21	16	9	17	20	22	36	35	—	22	24	3
23	22	7	22	14	15	46	—	36	26	26	7
17	16	4	18	9	7	27	—	14	21	16	3
22	29	3	29	15	2	49	—	—	23	31	1
17	15	—	14	11	—	26	—	26	15	17	1
12	14	1	14	7	—	22	—	18	12	15	—
14	12	—	12	9	—	21	—	—	7	19	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
175	147	28	157	127	59	293	105	94	164	186	21

Wiek uczniów klasyfikowanych w klasach I. i VIII.

W klasie I.

Po lat	10	miało	5	uczniów
" "	11	"	19	"
" "	12	"	18	"
" "	13	"	16	"
" "	14	"	10	"
" "	15	"	7	"
" "	16	"	1	"
Razem			76 uczniów.	

W klasie VIII.

Po lat	17	miało	3	uczniów
" "	18	"	2	"
" "	19	"	6	"
" "	20	"	6	"
" "	21	"	6	"
" "	22	"	1	"
" "	23	"	1	"
" "	25	"	1	"
Razem			26 uczniów.	

Zestawienie stosunków pieniężnych szkoły.

Szkolne wynosiło w ciągu całego roku	2530 zł. 5 ct.
Stypendja	1809 " — "
Kasa ubogich uczniów z datków do puszki	134 " 44 " .
Fundusz Kopernika	291 " —

Na zbiory naukowe wpłynęło:

Wpisowe w kwocie	264 zł. 60 ct.
Datki uczniów na zbiory naukowe	340 " —
Dotacja Wys. Rządu na zbiory	370 " —
Za duplikaty świadectw	10 " —
Na bibliotekę biednych uczniów dała Świetna Rada pow. w Podhajcach	40 " —
Razem	1024 zł. 60 ct.

Z tego wydano:

1) na bibliotekę	578 zł. 87 ct.
2) na gabinet fizyki	301 " 65 "
3) na gabinet historii nat.	82 " 87 "
4) na przyrządy gimnast.	8 " —
Razem	971 zł. 39 ct.

Przedmioty nadobowiązkowe.

Dziejów kraju rodzinnego udzielano w 4 oddziałach, w każdym po jednej godzinie w tygodniu, za roczną remuneracją 180 zł,

Śpiewu w 3 oddziałach przez 4 godziny w tygodniu za roczną remuneracją 120 zł.

Rysunków udzielano w 3 oddziałach przez 5 godzin w tygodniu za roczną remuneracją 180 zł.

Gimnastyki w 3 oddziałach przez 6 godzin w tygodniu za roczną remuneracją 200 zł.

Kaligrafii udzielano w 2 oddziałach przez 2 godziny w tygodniu za roczną remuneracją 80 zł.

Kwoty powyższe wypłacała na rachunek funduszu szkolnego c. k. Kasa podatkowa — (z wyjątkiem nauczycielowi kaligrafii, który płacę po ukończeniu każdego półroczu pobierał) — nauczycielom tych przedmiotów miesięcznie z góry.

Zbiory naukowe.

I. Biblioteka.

Biblioteka nauczycielska i uczniów liczyła z końcem roku szk. 1876

	2791 dzieł w 4734 tomach i 340 zeszytach;			
w r. 1877. przybyło:	148	„	174	„
	147	„		„
jest obecnie:	2939	„	4908	„
			487	„

Z dzieł zakupionych i darowanych są znaczniejsze :

A) BIBLIOTEKA NAUCZYCIELSKA.

Atlas der Astronomie v. Dr. Bruhns. — Der Mond v. Nasmyt-Carpenter. — Lehrbuch der Physik v. Subic. — Wykład fizyki Dr. P. Reisa, przełożył Dickstein. — Pisma filozoficzne Cycerona, przełożył E. Rykaczewski. — Kremera: Podróż do Włoch, Listy z Krakowa, Początki logiki. — Der Periodenbau bei Cicero und Livius v. Kriebel. — Heliand v. M. Heine. — Vulfila, Gotische Bibel v. Bernhardt. — Xenophons Kyropaedie v. Breitenbach. — Griechische Schulgrammatik v. E. Koch. — Syntax und Styl des Tacitus v. Draeger. — Tacitus sämtliche Werke v. Bötticher. — Mapy: Kiepert 1) Italia antiqua. 2) Graecia antiqua. Sydow: 3) Europa 4) Asien. 5) Afrika. 6) Nord-Amerika. 7) Süd-Amerika. 8) Australien.

Książki darowane.

Akademie der Wissenschaften siedm tomów i Hypsometrische Uebersichtskarte der östr.-ung. Monarchie v. Hauslab dar Wys. c. kr. Min. Ośw. — Dziennik ustaw i rozporządzeń krajowych, nadsyła Wys. c. kr. Namiestnictwo.

J. W. Hr. Stan. Potocki nadesłał: *Historja Anglii* przez Dziekońskiego. — *Tegoż Wspomnienia z podróży po Anglii.* — *O powinnościach kobiet*, przez autorkę Karoliny. — *O związku moralności* J. Niemirowski. — *Sztuka poznawania siebie* przez J. Abbadie'go. — *Ludowi pol. dobre rady* przez K. Forstera. — *Przeździeckiego: Pieśń Bogarodzica.* — *Pamiętnik Hudsona Love* przez J. K. — *Tadeusz Kościuszko i Napoleon Bonaparte* przez H. Letronne'go. — *Muchlińskiego: Listy Wład. IV.* — *Bentkowski: Guizota dzieje cywilizacyi.* — *Schifera listy o wychowaniu.* — *Massalskiego: Tablice porównawcze monet, wag, i miar.* — *Supińskiego: Szkoła gospodarstwa społecznego.* — *Zawadzkiego: Zasady gospodarstwa wiejskiego,* — *Grabowskiego. Listy Wład. IV.* — *Agenor hr. Gołuchowski, życiorys.* — *Komedje Moliera* — i kilkanaście mniejszych dziełek.

Dr. Wisłocki darował: *Glossa super epistolas,* kodex łać. pol. z XV. wieku, i legendę o św. Alexym.

Z zakładów nankowych nadesłano 119 programów, między tymi 19 z Galicji.

Der praktische Dienst im Felde darował p. porucznik Podlewski.

Prenumerowano: 1) *Geographische Mitteilungen.* 2) *Verordnungsblatt des Ministerium für C. u. U.* 3) *Zeitschrift für Meteorologie.* 4) *Zeitschrift für östr. Gymnasien.* 5) *Zeitschrift für Realschulen.* 6) *Sirius, Zeitschrift für popul. Astronomie.* 7) *Przegląd krytyczny.* 8) *Czasopismo Szkołę.* 9) *Kosmos.* 10) ze składek w gronie: *Beamtenzeitung.*

ß) BIBLIOTEKA UCZNIÓW.

Algebra Moen: Stanecki. — *Przykłady do tłum. łać. na I. klasę* Znamirowski. — *Wzory prozy Rymarkiewicza stopień I. II. i III.* — *Dogmatyka ogólna* Jachimowskiego. — *Chrestomatia Xenofonta* Borzemski. — *Wypisy polskie dla V.* — *Jandaurek Lesebuch dla VI.* — *Jerzykowski Gramatyka łać.* — *Zadania do tłum. z łać. na polskie i odwrotnie dla klas niższych* Jerzykowskiego. — *Gramatyka jęz. niem.* Schobera. — *Rebena*

wypisy niem. — Krótki rys geografii Bellingera. — Słownik grecko-pol. Z. Węclewskiego. — Caesar, bell. gall. zwykle wydanie — Bączalski, arytm. I. — Małecki, gramatyka mniejsza. — Zoologia Pokornego przez Rzepeckiego. — Czytanki ruskie dla I. II. III. i IV. klasy. — Uczebnyk katolickoi rełyhii cz. I. Pefesz Julian. — Schenkla ćwiczenia greckie, Samolewicz. — Klun, geografia powszechna German-Starkel. — Logika Becka przez B. J. — Psychologia empir. Zimmermann Zagorzański. — Gramatyka Curtiusa. Sternal-Samolewicz wyd. 2. — Chrestomatia z pism Xenof. podług 4. wydania przełożył Borzemski. — Liturgika wykład ceremonij i obrzędów X. Wład, Jachimowski. — Do matek polskich; wydał Bobrowicz. — Powistky dla ditej. Omelian z Hryhorowa. — Łastiwka. — Staryj Efrem; Ustyjanowycz. — Sestra Woweczka. — Rozkazy pro syly przyrody Piśla wydania Kijewskoho. — Nasza chata, Mychał Klementowycz. — Istoryczna widomyst o Mytropolii, ruskoj, Mych. Małynowski. — Powisty Osypa Fedkowycza, Mych. Drahomanowa. — Roksolana drama B. J. J. — Perekotypole Hryhorij Kwitka. — Prowidni idei w pyśmach Tar. Szewczenka. — Om. Partyckoho. — Marusia, Kwitka. — Kazky Andersena M. Staryczaniko. — Izślidowanie na poly otczestwennoj geografii y ystori. Dr. J. Szaranewycza. — Kobzar, Kostomarowa. — O połku Ihorewi wydaw O. Ohonowskij. — Wybór poezyj-Teofila Lenartowicza. — Beata; Chęciński, Moniuszko. — Król Lir, Tragedja w 5. aktach przełożył Ad. Pług. — Huniady, dramat w 5 aktach przedruk z Mrówki Ad. Bełikowski. — Najemnica Szewczenki przekł Leona Sowińskiego. — Kręte drogi. Wołodego Skiby. — Opowiadania Stasia, T. T. Jeż — Wernyhora wieszcz ukraiński, Czajkowski Mich. — Przyjaciele, Adam Pług. — Lesław, Rom. Zmorski. — Olimp czyli mitologia Greków przez A. H. Petiscusa. — Jadwiga, dramat Gabr. ks. Puzynin. — Emigracja chłopska, Ludw. Anczye. — Życie św. Wincentego à Paulo, ks. F. Gawroński. — O rusińskiej i ruskiej szlachcie przez Mar. Gorzkowskiego. — Przegląd kwestyj spornych o Rusi M. Gorzkowski.

Książki darowane bibliotece:

Wielm. Ks. Prałat Dr. L. Jurkowski: 4 zeszyty śpiewów kościelnych. — P. Dr. Wilczek: Księga sławniejszych odkryć, Ludw. Anczye — Porównanie wyprawy na Moskwę L. Sawaszkiwicz. — Fraszki Alex. Ładnowskiego. — Unia Litwy z Polską L. Tatomir. — Przypadki Robinsona Kr. L. Anczye. — C. M. Wieland Agathon, darował Dr. Uranowicz. — Andreas

Hofe von Otto Hoffmann: Vaterländisches Ehrenbuch von Teuffenbach. — Die öster.eichische Regentenhalle von Ottokar Lorenz. — Illustrowane dzieła Vernego: Die geheimnissvolle Insel — Das Land der Pelze — Eine schwimmende Stadt — Die Blockadebrecher.

Gimnazjum posiada 95 map, 35 atlasów, 3 globy ziemi, 1 glob nieba, 1 telurium, 1 lunarium.

II. Gabinet fizyki

otrzymał w tym roku następujące cenniejsze przyrządy, przez co dział A., t. j. dział przyrządów dla nauki w niższym gimnazjum został całkowicie uzupełniony: 1) Sferometr. 2) Dynamometr. 3) Śruba Resslera. 4) Wirownica Fessla. 5) Wahadło dwuzwrotne. 6) Tarcza Seebecka. 7) Wahadło Foucault'a. 8) Przyrząd Weissbacha do wypływu cieczy. 9) Barometr lewarkowy Gay-Lussaca. 10) Manometer Bourdona. 11) Balon do dyfuzji gazów. — 12) Termometr metalowy Bregueta. 13) Wirująca kula Herona. 14) Kalorimeter Laplace'a. 15) Influcyjna Machina Holza, (wielki egzemplarz). 16) Motor do rurek Geisslera.

III. Gabinet historii naturalnej.

Gabinet posiada znaczny zbiór minerałów, 84 kręgowych zwierząt, zbiór owadów, zbiór botaniczny w 418 kartach, 90 kryształowych modeli, kosteczki ucha człowieka.

W tym roku przybyło: 1) Model serca, z gipsu; 2) krtań, do rozbierania, z gipsu; 3) 5 czaszek ras ludzkich, z gipsu; modele botaniczne, kauczukowe. 4) Phaseolus vulg.; 5) Pisum sat.; 6) Symph. off.; 7) Anthemis Cotula; 8) Solanum tuberosum.

Gimnastycznych przyborów

posiada gimnazjum dostateczną ilość. Na korytarzu znajdują się potrzebne rusztowania z drągami, drabinami, sznurami i t. p. W tym roku nie kupiono żadnego przyrządu.

Do zbioru numizmatycznego

darowali: Ks E. Neuburg 26 sztuk miedzianych monet, uczeń 7. klasy Próchnicki Edward 12, uczeń 3. klasy Marków Tomasz 3 monety.

Wszystkim, w tém sprawozdaniu wymienionym szanownym dawcom, składam w imieniu zakładu najszczerze podziękowanie.

Ważniejsze rozporządzenia Wysokich Władz szkolnych.

1. Rozporządzenie Wys. c. k. Min. Ośw. z dnia 9. lipca 1876 l. 2216. wykazuje dzielka, wedle których uczyć mają w gimnazyach nauczyciele religii mojż.
 2. Rozp. Wys. c. k. Minist. Ośw. z dnia 10. maja 1877. l. 3638. poleca wykazywać uczniów, którzy egzaminu dojrzałości nie zdają.
-

Lokacje¹⁾ uczniów z końcem 2. półrocza.

K l a s a I. a.

1. Tabaczyński Marian.	11. Kukurudza Mik.
2. Kopertyński Zenon.	12. Sodomora Grzeg.
3. Landau Henryk.	13. Strigl Alfred.
4. Jurkiewicz Stanisław.	14. Hordyński Stan.
5. Rawicz Jakób.	15. Dobrucki Felx.
6. Natansohn Berisch.	16. Witwieki Walery.
7. Flach Wiktor.	17. Łukawiecki Zenon.
8. Staszkievicz Mikołaj.	18. Strzelbicki Daniel.
9. Jarosiewicz Emil.	19. Jaworski Mikołaj.
10. Słoniewski Michał.	— Kobyłański Ludw. (pryw.)

Do egzaminu po pr. przeznaczono 5, II. stopień otrzymało 8, III. stopień 7.

¹⁾ Uczniowie większemi literami oznaczeni, otrzymali postęp celujący, liczby porządkowe oznaczają lokację. —

K l a s a I. b.

1. Kuryś Michał.	12. Przybyłski Jul.
2. Markiewicz Jan.	13. Lityński Leop.
3. Wiszniewski Franc.	14. Piotrowski Marian.
4. Kolberger Kaź.	15. Komarzański Orzeg.
5. Dacj Jan.	16. Rozdolski Nikon.
6. Schneider Serafin.	17. Zalewski Marcelli.
7. Wiszniewski Stan.	18. Drewnicki Józ.
8. Hirsch Marian	19. Urzędowski Heronim.
9. Rozłucki Alexy.	20. Pradel Antoni.
10. Kułakowski Wojc.	— Jednakowski Jan, (pryw.)
11. Weirauch Leon.	

Do egzaminu popr. przeznaczono 3, II. stopień otrzymało 5,
III. stopień 7.

K l a s a II.

1. Kwieciński Tadeusz.	19. Biliński Włodz.
2. Rozmarin Adolf.	20. Bachtałowski Dym.
3. Schenker Mojż.	21. Weidman Natan.
4. Wiszniewski Miecz.	22. Kukurudza Eliasz.
5. Schenker Wilh.	23. Wojciechowski Jan.
6. Kopertyński Izyd.	24. Schneid Stan.
7. Lazarewicz Jan.	25. Pohl Juda.
8. Czemeryński Markian.	26. Strigl Gust.
9. Jung Izaak.	27. Celewicz Konst.
10. Brill Edward.	28. Michalek Józef.
11. Bojanowski Jul.	29. Zaczek Apolin.
12. Heinrich Mich.	30. Kamiński Stan.
13. Haas Izr.	31. Łagodzie Emil.
14. Sienkiewicz Emil.	32. Pawęcki Ant.
15. Rozłucki Włodz.	33. Biliński Witold.
16. Rosenhek Fil.	34. Friedman Jul.
17. Kahane Səl.	35. Safir Leibisch.
18. Bukojemski Ant.	— Oberski Tad. (pryw.)

Do egzaminu popr. przeznaczono 6, II. stopień otrzymało 2,
III. stopień 1.

K l a s a III.

1. Marków Tomasz.	10. Zajęczkowski Wład.
2. Makarewicz Włodz.	11. Toczyski Tad.
3. Schneider Franc.	12. Słószarz Wojciech.
4. Fabry Kazimierz.	13. Sternat Teodoryk.
5. Dyakowski Tad.	14. Chodkiewicz Kaź.
6. Blaustein Berl.	15. Niedźwiecki Jan.
7. Terlecki Ant.	16. Petrycki Stefan.
8. Rybak Józ.	17. Dejncki Mik.
9. Bohaczewski Teod.	18. Pańkiewicz Jul.

19. Nawrocki Baz.
20. Foka Michał.
21. Kropatschek Wład.
22. Bardecki Jan.
23. Jarema Leop.
24. Nestor Łuk.
25. Gidyński Jan.
26. Krzyżanowski Łucyan.

27. Czyżewski Ant.
28. Iniewicz Jan.
29. Dąbrowski Jan.
30. Dąbrowski Ign.
31. Tabęcki Wład.
32. Łopatyński Eug.
- Orłowski Alex. (pryw.)

Do egzaminu popr. przeznaczono 6, II. stopień otrzymało 9,
III. stopień 3.

K l a s a I V.

1. Hełczyński Eugeni.
2. Strzelbicki Jan.
3. Jankowski Teofil.
4. Dobiecki August.
5. Jabłoński Mich.
6. Rudnicki Mich.
7. Hapij Romar.
8. Senddecki Jan.
9. Halarewicz Baz.
10. Czyżewski Władysław.
11. Epstein Manasche.
12. Mickowski Włodz.

13. Śluzar Korneli.
14. Kowalski Teod.
15. Łuszipiński Jan.
16. Chameides Leon.
17. Niżankowski Bron.
18. Czajkowski Włodz.
19. Witwicki Józ.
20. Celewicz Ant.
21. Hirsch Ludw.
22. Łucejko Konst.
- Majblum Mojż. (pryw.)
- Witosławski Zbigniew (pryw.)

Do egzaminu popr. przeznaczono 3, II. stopień otrzymało 8,
III. stopień 2.

K l a s a V.

1. Nowosielski Michał.
2. Łucyk Anatol.
3. Hamerski Wład.
4. Brylik Fryderyk.
5. Świteński Mich.
6. Ożarowski Adam.
7. Demczyszyn Mikołaj.
8. Schreiber Alex.
9. Gocki Jan.
10. Wysoczański Szczepan.
11. Ziembicki Ludw.
12. Dejnicki Michał.
13. Tychowski Kaź.
14. Rosmarin Szaje.
15. Baczyński Mik.
16. Reich Arnold.
17. Zawadzki Józ.
18. Halkiewicz Jul.

19. Mołeczko Bazyli.
20. Stetkiewicz Jarosław.
21. Petrycki Paweł.
22. Mokrzycki Roman.
23. Maleszewski Korn.
24. Michalewski Stan.
25. Sojka Włodz.
26. Kahane Hersch.
27. Gromadka Franc.
28. Dniestrzański Józ.
29. Iwasieczko Włodz.
30. Koblański Antoni.
31. Kowalezuk Szym.
32. Łucyk Teofil.
33. Gromadka Mich.
34. Rappe Marian.
35. Szydłowski Kaź.
35. Chełmiński Wincenty.

Do egzaminu popr. przeznaczono 12, II. stopień otrzymało 2,
III. stopień 3.

K l a s a VI.

1. Koziński Julian.	15. Schneider Ludw.
2. Moor Franciszek.	16. Bohaczewski Piotr.
3. Jasiński Marian.	17. Kostecki Józ.
4. Frank Wincenty.	18. Dwernicki Jan.
5. Stern Anastazy.	19. Dziunikowski Antont.
6. Narajewski Stan.	20. Książek Dymitr.
7. Chrzaszczewski Wojciech	21. Kunicki Tytus.
8. Zarzycki Daniel.	22. Fangor Ignacy.
9. Nowotny Zygmunt.	23. Marcinkiewicz Ludw.
10. Narajewski Włodz.	24. Hryniewicz Izidor.
11. Berman Mojż.	25. Noskowski Antoni.
12. Kinforski Jan	26. Łopatyński Eustachy.
13. Jezierski Wiktor.	— Bociurków Ant. (pryw.)
14. Lewiński Atanazy.	

Do egzaminu popr. przeznaczono 4. stopień II. otrzymał
jeden uczeń.

K l a s a VII.

1. Zarzycki Seweryn.	12. Martyniec Eugeni.
2. Rozłucki Klemens.	13. Uhnat Dymitr.
3. Płochocki Michał.	14. Huzar Leon.
4. Cegielski Teodor.	15. Dyakowski Wawrzyniec.
5. Kuryś Stanisław.	16. Leżohubski Włodz.
6. Pohl Samuel.	17. Kuryłowicz Michał.
7. Orzelski Franc.	18. Skrzycki Antoni.
8. Wybranowski Stan.	19. Holinaty Mikołaj.
9. Kozłowski Stanisław.	20. Hamuliński Piotr.
10. Lityński Michał.	21. Krzyżanowski Szczepe.
11. Ostrowski Józ.	22. Podlaszecki Seweryn.

Do egzaminu popr. przeznaczono 2. II. stopień otrzymało 2,
III. stopień 1 uczeń.

Wypadek egzaminu dojrzałości.

Zaszczytnie zdali:

1. Łukawiecki Włodzimierz.	4. Finkelstein Zygmunt.
2. Łukasiewicz Włodzimierz.	5. Fedorowicz Alexander.
3. Bryliński Julian.	6. Dolnicki Włodzimierz.

Uznani za dojrzałych:

7. Pilatowski Bolesław.	15. Gelber Jan.
8. Juchnowicz Ignacy.	16. Kuryś Tomasz.
9. Zakrzewski Wacław.	17. Dydyk Jan.
10. Breiter Antoni.	18. Kijański Konstanty.
11. Kropatschek Emil.	19. Bohaczewski Sylwester.
12. Schenker Marek.	20. Petrycki Piotr.
13. Pełchaty Jonasz.	21. Zabłocki Wojciech.
14. Freind Herman.	

OGŁOSZENIE.

Egzamina poprawcze odbędą się nieodwołalnie w dniach 27. i 28. sierpnia, zapisy zaś uczniów 29., 30. i 31. sierpnia; późniejsze zgłoszenia się do zapisu mogą tylko z powodu ciężkiej słabości lub jakiegoś bardzo niezwykłego wypadku być uwzględnione.

Po uroczystem nabożeństwie na dniu 1. września, rozpoczyna się egzamina wstępne do I. klasy i to, rano piśmienne, w którym to celu uczniowie zaopatrzą się w przybory do pisania, popołudniu zaś ustne.

Z nauki religii uczeń tyle ma posiadać wiadomości, ile w ogóle szkoła ludowa udziela.

W języku polskim żąda się biegłego czytania i pisania, znajomości głównych zasad nauki o formach, rozróżniania i analizy zdań, oraz ortografii.

Z rachunków 4 działania rachunkowe w całych liczbach i ułamkach i nieco z nauki o proporcjach.

W języku niemieckim. ma uczeń umieć czytać, pisać, rozróżniać części mowy, odmieniać rzeczowniki, zaimki i czasowniki czynnie, a biernie przynajmniej w czasie teraźniejszym, nareszcie rozczytywać główne części pojedynczego zdania, czytankę niemiecką z 3. klasy przynieść uczniowie do szkoły.

Z innych zakładów przybywający uczniowie przedłożą prócz świadectwa szkolnego także metrykę; gdyby zaś przed zapisem dłuższy czas nie uczęszczali do szkół, wykażą się świadectwem pobytu przez gminę wystawionem, a przez c. k. Starostwo potwierdzonem.

Wpisowe wynosi 2 zł. 10 cent, datek na zbiory 1 zł., szkolne, które koniecznie w 1. miesiącu każdego półr. ma być uiszczone, wynosi 7 złr.

W Brzeżanach 10. lipca 1877.

Mateusz Kurowski

c. k. Dyrektor gimn.

